

НУБІП України

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НУБІП України

Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра романо-германських мов і перекладу

НУБІП України

Магістерська робота на тему:

НУБІП України

ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ
СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН АНГЛІЙСЬКОЮ
МОВОЮ

НУБІП України

Кваліфікаційна робота на здобуття
освітньо-кваліфікаційного рівня магістра
студента магістратури
денної форми навчання

Васильцова Сергія Анатолійовича

НУБІП України

Науковий керівник:
доц. Чайка О.І.,
кандидат філологічних наук,

доцент

НУБІП України

Київ – 2021

НУБІП України
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
NATIONAL UNIVERSITY OF LIFE AND ENVIRONMENTAL SCIENCES
OF UKRAINE

Department for Romance and Germanic Languages and Translation

НУБІП України

Master's research
UKRAINIAN AND ENGLISH FOR CIVIL LEGAL RELATIONS:
TRANSLATION APPROACH

НУБІП України

Master's Paper

by Serhiy Vasytsov

НУБІП України

Group 20001m

Research supervisor:

Oksana Chaika, PhD,

Associate Professor

НУБІП України

НУБІП України

Kyiv 2021

ЗМІСТ

НУБІП України

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЮРИДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ І ТЕРМІНІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН	10
1.1. Поняття «термін», «терміносистема» та «професіоналізм» у юридичній лексиці української та англійської мов	10
1.2. Особливості сучасної юридичної терміносистеми на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах	13
1.3. Запозичення і роль термінів-запозичень в українській та англійській мовах на позначення цивільно-правових відносин	18
1.4. Види та класифікація термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та їх переклад англійською	22
Висновки до Розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА АНАЛІЗ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ	30
2.1. Словотвірні та структурно-семантичні характеристики української юридичної термінології на позначення цивільно-правових відносин у контексті перекладу англійською мовою	32
2.1.1. Класифікація термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах за їхньою будовою (за А. Коваленко)	40

2.1.2. Класифікація термінів-словосполучень на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах	43
2.1.3. Класифікація термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах за їхньою будовою (за А. В. Суперанькою, Н.В. Подольською, Н.В. Васильєвою)	47
2.2. Труднощі при перекладі українських термінів на позначення цивільно-правових відносин в англійській мові як мові перекладу	51
2.3. Дериваційні особливості українських юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин при перекладі англійською мовою	54
Висновки до Розділу 2	57
РОЗДІЛ 3 КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	60
Висновки до Розділу 3	79
ВИСНОВКИ	81
SUMMARY	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ	85
СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ПРАЦЬ	85
ДОДАТОК А. Апробація результатів дослідження	

НУБІП України

ВСТУП

Щодня будь-яка мова у світі збагачується все більше і більше новими термінами незалежно від галузі знань. Юриспруденція розвивається, тому її

терміносистема розбудовується, оскільки потребує нових понять, аби пояснити те чи інше явище. Зрозуміло, що мовознавці, у тому числі перекладознавці, щільно відносяться до структурно-семантичних та дериваційних особливостей перекладу терміна. Причиною є значна частина перекладознавчого фонду, яку складає фахова лексика, а в межах нашого магістерського дослідження – юридична.

Перш, ніж торкнутися питання перекладу української юридичної термінології на позначення цивільно-правових відносин, необхідно з'ясувати кілька особливостей, які стосуються передачі змісту правових термінів

української мови. Це сприятиме вибору тих методів, прийомів і засобів перекладу, які найефективніше допоможуть проаналізувати та описати фахову лексику та використовувати її на практиці в письмовому та усному перекладі.

Ціла низка способів утворення нових понять у системі мови застосовується як з'являється у професійній лексиці, що постійно потребує номінації. Серед усіх засобів номінації в українській та англійській мовах, найпоширенішим є використання багатозначних загальномовних слів у спеціальній науковій сфері. Використання загальномовних слів у різних галузях діяльності людини ґрунтується на тих же законах «утворення» різних змістів їх застосування [28, с. 41].

Багатьох науковців, таких як В. П. Даниленко [29], А. В. Суперанської [77], В. І. Карабан [34, с. 12-92] та ін., цікавить структурно-семантичний потенціал терміна та його словотвірна парадигма. Відомо, що основною

ознакою терміна є його кореляція з поняттям відповідної галузі знань – у нашому випадку, позначення цивільно-правових відносин. Враховуючи цю властивість терміна, необхідно звернути увагу на семантичні смислові зв'язки

НУБІП УКРАЇНИ

терміна на позначення цивільно-правових відносин із загальнозживаним словом, що простежуються у лексикографічних джерелах.

Однією з найскладніших проблем у лексикографічному описі слова –

НУБІП УКРАЇНИ

терміна у розмежування таких понять, як полісемія та омонімія [80, с. 19]. Як цікаво зазначила у свій час Н.В. Артикуда та О.С. Ахманова: “Лексикографу завжди загрожує дві однаково великі небезпеки: штучного об’єднання під одним звуковим комплексом кількох різних слів й не менш штучного розподілу одного слова на омоніми” [3, с. 38].

НУБІП УКРАЇНИ

Однак у тлумачних словниках української та англійської мов опис численних значень одного і того самого слова чи терміна відбувається шляхом пояснення одного значення через інше без пояснення зв’язку між ними та без врахування його узагальнюючої природи слова-терміна. Зважаючи на

НУБІП УКРАЇНИ

вищевикладене, можна стверджувати про актуальність дослідження у світлі нових пошуків щодо новітніх підходів стосовно удосконалення наявних на моменті у перекладознавстві тих завдань, що потребують вирішення.

Отже, мета нашої магістерської роботи полягає у виявленні

НУБІП УКРАЇНИ

особливостей перекладу українських юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин, а власне на позначення суб’єктів цивільних правовідносин, англійською мовою.

Зважаючи на зазначену мету, а також беручи її за основу, **основними**

НУБІП УКРАЇНИ

завданнями нашого магістерського дослідження, націлених на їх вирішення у ході роботи, вирізняються такі:

- 1) визначити основоположні теоретичні засади вивчення юридичного перекладу та теорії перекладу термінів в українській та англійській мовах у сфері цивільно-правових відносин;
- 2) зробити короткий огляд понять «термін», «терміносистема», «професіоналізм» у юридичній лексиці в українській та англійській мовах, з одного боку, а з іншого, – описати особливості сучасної

НУБІП України

юридичної терміносистеми на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах;

3) здійснити описовий аналіз ролі запозичень в українській та англійській мовах на позначення цивільно-правових відносин;

НУБІП України

4) прокласифікувати терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах;

5) описати та проаналізувати словотвірні, структурно-семантичні, дериваційні особливості творення термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах;

НУБІП України

6) описати труднощі при перекладі українських термінів на позначення цивільно-правових відносин англійською мовою;

7) зіставити терміни на позначення суб'єктів цивільно-правових відносин в українській мові з застосованими прийомами перекладу англійською до таких термінів;

НУБІП України

8) підсумувати отримані результати у кожному розділі й сформулювати у вигляді загальних висновків до магістерського дослідження з метою подальшого використання результатів наукової розвідки як один із перспективних напрямів роботи у перекладознавстві та термінознавстві.

НУБІП України

Об'єктом магістерського дослідження є українські терміни на позначення цивільно-правових відносин, суб'єктів цивільно-правових відносин, зокрема, в українській та англійській мовах, що складають основу української термінології юридичного дискурсу, а також їхні еквіваленти та відповідники в англійській мові, отримані в результаті здійснення перекладацької діяльності.

НУБІП України

Предметом дослідження постають особливості перекладу та термінологічна відповідність українських і англійських термінів на позначення цивільно-правових відносин, суб'єктів цивільно-правових відносин, зокрема, що супроводжується перекладацькими трансформаціями при відтворенні таких українських термінів англійською мовою.

НУБІП України

Матеріалом в рамках нашого магістерського дослідження слугували тлумачні, перекладні як двомовні, так і тримовні (багатомовні) словники, вибірку із яких склали українські та англійські терміни на позначення цивільно-правових відносин, суб'єктів цивільно-правових відносин, зокрема. Вагомим внеском був матеріал, дібраний на позначення суб'єктів цивільно-правових відносин з Цивільного Кодексу України (ЦК України), Цивільно-Процесуального Кодексу України (ЦПК України), Сімейного Кодексу України, а також з метою зіставлення семних особливостей творення термінів на позначення суб'єктів правовідносин – частково матеріали, дібрані з Кримінального Кодексу України (КК України), Кримінально-Процесуального Кодексу України (КПК України) тощо.

Під час здійснення магістерського дослідження було застосовано такі наукові **методи роботи**, як синтез і аналіз, метод дескриптивного аналізу, структурний метод, порівняння та моделювання, узагальнення отриманих результатів щодо опису особливостей перекладу українських термінів на позначення цивільно-правових відносин, суб'єктів цивільно-правових відносин, зокрема, при перекладі їх англійською мовою.

Теоретична цінність магістерського дослідження полягає у тому, що теоретичні аспекти юридичного перекладу термінів на позначення цивільно-правових відносин, суб'єктів цивільно-правових відносин, зокрема, в українській та англійській мовах потребують ретельнішого вивчення з огляду на розвиток міжнародних зв'язків України з держави Європейського Союзу та у світі, необхідність стандартизації й уніфікації юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин, суб'єктів цивільно-правових відносин, зокрема, у терміносистемах визначених мов. Вивчення проблематики перекладу українських термінів на позначення суб'єктів цивільно-правових відносин сприятиме не лише підвищенню якості перекладу англійською мовою власне усередині терміносистем визначених мов, але й юридичному загалом й правовому зокрема дискурсу у цілому.

Практична цінність магістерського дослідження визначається тим, що його знахідки й результати здійсненої роботи можуть широко застосовуватися ученими, філологами, юристами, перекладачами, які практикують технічний переклад у межах юридичного дискурсу, переклад термінів на позначення цивільно-правових відносин, суб'єктів цивільно-правових відносин, зокрема. Також матеріали роботи можуть використовуватися у навчально-методичній практиці під час вивчення та/або викладання української та англійської мови як фахової при роботі з українською та англійською термінологіями у сфері цивільно-правових відносин на відповідних факультетах вищих навчальних закладах або під час викладання спецкурсів, присвячених порівнянню, зіставленню та перекладу термінів на позначення цивільно-правових відносин українською мовою, а також у перекладі англійською.

Магістерська робота відзначається нижчезазначеною структурою.

У **вступі** до роботи обґрунтовується актуальність дослідження у цілому, визначається його мета, завдання роботи, об'єкт, предмет та методи магістерського дослідження, а також обґрунтовується його теоретична та практична цінність. У **першому розділі** магістерської роботи подаються теоретичні засади вивчення юридичного перекладу й термінів в українській та англійській мовах у сфері цивільно-правових відносин. У **другому розділі** магістерського дослідження за допомогою визначення методологічних засад опрацювання україномовного юридичного матеріалу проводиться аналіз термінів на позначення цивільно-правових відносин при перекладі таких термінів англійською мовою. **Третій розділ** магістерської роботи носить виключно практично-прикладний характер. У ньому досліджуються визначені класифікації термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах у зіставленні до прийомів перекладу, що застосовувалися для отримання англійських еквівалентів і відповідників українським термінам на позначення суб'єктів цивільно-правових відносин. Кожен із розділів завершується висновками до розділів, а **висновки** до усієї

магістерської роботи узагальнюють результати, отримані у ході дослідження. На завершення усієї роботи подається список використаних джерел, що складається зі списку наукової літератури, періодичних статей та електронних ресурсів, які були використані у ході нашого магістерського дослідження.

Апробація результатів дослідження підкріплюється публікацією тез та участю у II Міжнародній міждисциплінарній науково-практичній конференції «Мова, бізнес і право, міжкультурна комунікація: виклики сьогодення» (м. Київ, 7-8 травня 2021 р.), II Міжнародній конференції «Фахові мови й новітні підходи до їх викладання» (м. Київ, 20-21 травня 2021 р.), Міжнародних студентських наукових читань до Дня слов'янської писемності, що відбулися у Кривому Розі, 18 травня 2021 року, а також участю у науково-методичному семінарі «Перекладацька практика – шлях до професійного росту майбутнього філолога-перекладача», що відбувся на базі НУБіП України у м. Київ 10 червня 2021 р.

Загальний обсяг магістерської роботи складає 98 сторінок.

НУБІП України

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЮРИДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ Й ТЕРМІНІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

НУБІП України

В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

1.1. Поняття «термін», «терміносистема» та «професіоналізм» у юридичній лексиці української та англійської мов

НУБІП України

Розвиток сучасних наук – чи гуманітарних, чи природничих, вимагає вдосконалення їх термінологічних систем. Таким чином, дослідження проблем становлення терміносистем, їхніх особливостей у мові оригіналу та у мові перекладу, семантики, дериваційних процесів та стилістичного функціонування є актуальним питанням у мовознавстві, у тому числі дослідження юридичної термінології в українській та англійській мовах. Ці питання привертали увагу багатьох дослідників, зокрема В.В. Виноградова, Д. Ушакова, Л.С. Лотте, В.М. Лейчика, Т.Р. Кияка, О.І. Смирницького тощо [16, 17; 36; 40-41; 76].

НУБІП України

Той же час на сьогодні в перекладознавстві немає загально визнаної дефініції поняття «термін» [77; 84]. Існує ціла низка факторів, що зумовлює такий стан речей. Термін є невід’ємним елементом певної системи. Так, під системово ми розуміємо сукупність елементів цілого з обов’язковим та тривким зв’язком між ними. Таким чином, системність є однією з найважливіших умов існування терміна. Термін може існувати лише як елемент такої терміносистеми, тобто впорядкованої сукупності термінів, які адекватно вписуються у систему понять мовознавчої теорії та одночасно описують певну спеціальну сферу людських знань чи діяльність [79; 73].

НУБІП України

Виникнення і розвиток фахової лексики пов'язується зі спеціалізацією виробничої діяльності людей. З активним розвитком тієї чи іншої галузі знань – у тому числі виробництва, науки і техніки, така галузь відзначається наявністю спеціальних термінів: чим більша кількість термінів у їхній особливості, тим багатша її термінологія [63, с. 10-13].

У зв'язку з постійним розвитком сучасної української та англійської мов з'являється все більше і більше термінів, не тільки наукових і технічних, а й економічних і юридичних, особливо з процесами євроінтеграції та глобалізації [65, с. 92, 55].

За Е.Ф. Скороходько, наукові поняття визначаються спеціальними словами – термінами, які складають основу наукової мови [74, с. 74-79]. Отже, термін – це слово або усталене словосполучення, що чітко й однозначно позначає наукове чи спеціальне поняття. Термін не називає поняття, як звичайне слово, а навпаки, поняття приписується терміну, додається до нього. У цій різниці вбачається відома конвенційність терміна, яка полягає в тому, що вчені чи фахівці тієї чи іншої галузі домовляються, що розуміти, яке поняття вкладати в той або інший термін. У результаті конкретний зміст поняття, визначеного терміном, буде зрозумілим лише завдяки його дефініції – лаконічному, логічному визначенню, яке зазначає суттєві ознаки предмета, або зазначення понять, тобто його зміст і межі [74; 79; 83, с. 235-237].

Для Т. Панько, І. Кочан і Г. Мацюк, термін позначає слово чи групу слів, яке має в межах галузі знань конкретне і єдине значення. Таке поняття виключає будь-яку можливість іншого розуміння чи тлумачення, яке б відрізнялося від розуміння, передбаченого автором [64, с. 190-197].

Наша магістерська робота посилається на дефініції тлумачних словників, у яких під терміном розуміється слово або словосполучення, що виражає чітко окреслене поняття з певної галузі науки, техніки, суспільно-політичного життя тощо [73, с. 440-443].

Сучасний переклад юридичної лексики висуває до терміна кілька вимог. Найважливіші з них такі: 1) термін має відповідати правилам та нормам української та англійської мов; 2) термін має бути систематичним; 3) для терміна характерна дефінітивність, тобто кожен термін співставляється з чітким окремим визначенням, яке орієнтує на відповідні поняття в українській та англійській мовах; 4) терміну властива відносна незалежність від контексту в українській та англійській мовах; 5) термін повинен бути точним; 6) термін має бути коротким в українській та англійській мовах, хоча дана вимога часто протирічить вимогам точності, власне щодо повноти терміна; 7) термін має прагнути до однозначності в межах однієї терміносистеми, наприклад, юридичної; 8) для термінології нехарактерна синонімічність; 9) терміни в українській та англійській мовах експресивно нейтральні [83, с. 233-238].

Коротко підсумовуючи, термін в українській та англійській мовах при юридичному перекладі – це неізольована, залежна одиниця загальноживаної мови та перекладу, якості якої притаманні іншим одиницям мови та перекладу. Терміни в українській та англійській мовах складають повноцінну частину загального складу мовлення, властивості якої поступають більш визначено та відповідають вимогам професійного спілкування та розуміння.

Далі відповідно до плану магістерського дослідження зазначимо, що правильним є розмежування понять «професіоналізм» і «термін». І професіоналізми, і терміни разом складають поняття спеціального прошарку професійного мовлення, тобто підмови. Будучи поруч один з іншим, терміни мають більш упорядкований і нормалізований характер у порівнянні з професіоналізмами, які (а) є напівофіційними лексичними одиницями; (б) застосовуються вузьким колом спеціалістів, (в) використовуються винятково в розмовній мові [73; 61].

До професійної лексики належать слова і мовні звороти, що вживаються представниками певних професій, але не належать до термінів [41]. Отже,

НУБІП УКРАЇНИ

професіоналізми в галузі юридичного перекладу це такі слова, що характеризують мову представників конкретної галузі знань. Професіоналізми вживаються на позначення певних понять лише у сфері тієї чи іншої професії, ремесла, промислу. По-друге, професіоналізми не завжди відповідають нормам літературної мови. Професіоналізми виступають як неофіційні синоніми до термінів. З-поміж професіоналізмів можна вирізнити науково-технічні, професійно-виробничі та ін. Вони доволі різноманітні щодо семантичних характеристик [42; 32]. На відміну від термінів, професіоналізми не мають чіткого наукового визначення й не становлять цілісної системи. Якщо терміни – це, як правило, абстрактні поняття, то професіоналізми – конкретні, тому що детально диференціюють ті предмети, дії, якості, що безпосередньо пов'язані зі сферою діяльності відповідної професії [35; 49].

НУБІП УКРАЇНИ

Здебільшого професіоналізми застосовуються в усному неофіційному мовленні людей певного фаху, зокрема в юриспруденції. Виконуючи важливу номінативно-комунікативну функцію, вони точно називають певне поняття й у такий спосіб сприяють кращому взаєморозумінню. У писемній мові професіоналізм вживають у виданнях, призначених для фахівців (рекомендаціях, документах, угодах) [61; 32].

НУБІП УКРАЇНИ

У висновку підкреслимо, що такі поняття, як «термінологія», «терміносистема», «термін» та «професіоналізм» в українській та англійській мовах є достатньо визначеними у сучасному перекладознавстві. Все зазначене дозволяє проводити дослідження в межах обраної нами теми.

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП України

1.2. Особливості сучасної юридичної терміносистеми на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах

Згідно з нашою концепцією, ознаками сучасної юридичної термінології на позначення цивільно-правових відносин як системи в українській та англійській мовах є таке: 1) сукупність чи множина термінів-слів взагалі; 2) сукупність термінів (понять чи назв) будь-якої галузі науки (юридична термінологія, економічна термінологія і т. д.), а зокрема на позначення цивільно-правових відносин.

У межах нашого магістерського дослідження термінологія позначається як сукупність термінів на позначення цивільно-правових відносин, співвідносних з професійною сферою діяльності (юриспруденція) та пов'язаних один з одним на понятійному, лексико-семантичному, словотворчому та граматичному рівнях. Термінологія як сукупність термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах об'єднує найменування категорій понять: об'єктів, явищ, та їх закономірних зв'язків, відношень; властивостей, ознак, якостей; процесів, станів, осіб, наук тощо.

Отже, під юридичною термінологією ми розуміємо той прошарок лексики, яка обслуговує юриспруденцію, чи правознавство, що пов'язане з юриспруденцією як наукою, за фахом, тобто як галузь знань і професійної діяльності.

Особливість юридичної термінології на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах порівняно з іншими термінологічними системами виявляється у своєрідності словотворчих моделей, у характерному для неї співвідношенні іншомовних та національних елементів, у специфіці її становлення і розвитку. До юридичної термінології на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах

ми відносимо назви предметів, дій, явищ, осіб тощо, які мають безпосереднє відношення до цивільно-правової частини юриспруденції та сфери її функціонування у суспільстві.

Для чіткої інтерпретації та уточнення необхідно визначити такі поняття, як термінологічне поле та юридичний дискурс в українській та англійській мовах.

Так, під термінологічним полем ми розуміємо своєрідну галузь функціонування юридичного терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах, всередині якої термін має свої конкретні ознаки та певні властивості. Не дивлячись на те, що такі ознаки та властивості притаманні іншим термінам, з якими термін перебуває в певній кореляції в межах визначеної підмови, він однаково має бути чітким і однозначним [3, 86].

Для адекватного розуміння юридичного терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах юридичного значення набуває дискурс. Визначення та прагматичні функції дискурсу представлені у працях Г. Кука, Д. Нунана, Е. Хетча та ін. Таким чином, юридичний дискурс в українській та англійській мовах виступає як текст чи його сегмент, ознакою якого є логічне послідування та взаємодія мовних форм на різних лінгвістичних рівнях, між котрими існують корелятивні зв'язки лінгвістичного та екстралінгвістичного змісту і, як наслідок, має місце логічність і змістовність структурної будови, яка здатна реалізувати прагматику аргументації, полеміки, наукового доведення тощо [56, 47].

При визначенні поняття терміна думки дослідників розходяться. Не завжди юридичний термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах має точні семантичні межі й виражає точно обкреслене поняття [41; 45]. Тут чітко проглядається розходження двох основних підходів до вивчення терміна: нормативний (за Д. С. Лотте) [38; 39]

НУБІП УКРАЇНИ

та дескриптивний (Г.О. Винокур).

Тоді як термін емоційно нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів [15; 14], багато

сучасних дослідників термінології орієнтуються скоріше на якийсь ідеальний термін. Водночас, «термін не повинен бути полісемічним, омонімічним, синонімічним» [80]. Закономірна вимога критерію системності має

вирішальне значення при класифікації понять, для вибору й побудови термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах і їхніх систем, тобто для впорядкування термінологій [81; 83; 91]

Якщо назва поняття ґрунтується на його найголовнішій властивості чи вдалому порівнянні, то у мові оригіналу й в інших мовах ці ознаки братимуться за визначальні [91; 95]. Отже, розглянемо юридичні терміни (за

словниковими статтями, уникаючи їхнього контекстуального вжитку) на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах:

укр. *суддя* – англ. *judge*;

укр. *юрист* – англ. *lawyer*;

укр. *адвокат* – англ. *solicitor / barristor*;

укр. *trial* – англ. *судовий процес* тощо.

У таких випадках переклад українського терміна англійською мовою перетворюється на переклад звичайного слова, що є найпростішим шляхом підбирання власної мовної назви до певного наукового поняття.

Більш того, сьогодні українська термінологія на позначення цивільно-правових відносин та її відповідники й еквіваленти в англійській мові мають можливість поповнюватися запозиченнями і перекладами безпосередньо з тих мов, які для того підходять [78; 70].

Для того, щоб нові терміни органічно увійшли до української юридичної мови, їх треба творити з власномовного будівельного матеріалу (коренів, префіксів, суфіксів, постфіксів). Найтиповішою лексичною ознакою юридичної терміносистеми на позначення цивільно-правових відносин в

українській та англійській мовах є насиченість тексту спеціальними термінами та термінологічними словосполученнями [80; 81].

Юридичні терміни як мовні знаки репрезентують поняття спеціальної, професійної галузі у правознавстві. Вони становлять суттєву складову юридичних текстів. Таким чином, одна з головних перешкод перекладу термінів на позначення цивільно-правових відносин з української мови англійською може бути їх (а) неоднозначність, (б) відсутність перекладних відповідників (у випадку термінів-неологізмів), (в) національна варіативність (тобто для українського юридичного терміна на позначення цивільно-правових відносин наявність різних термінів-відповідників у американському, британському, канадському та інших варіантах англійської мови, що позначають одне й те ж явище, процес, об'єкт тощо) [61; 65; 71].

Для демонстрації вище зазначеного приведемо такі українські юридичні терміни на позначення цивільно-правових відносин, а ще групи слів, що також є термінами:

укр. *судова влада* – англ. *judicial authority*;

укр. *судові прецеденти* – англ. *court rules*;

укр. *судовий документ* – англ. *writ*;

укр. *судові витрати* – англ. *court cost*;

укр. *судовий брифінг* – англ. *court briefing*;

укр. *судовий глашатай* – англ. *crier of court* або *crier*;

укр. *судовий архів* – англ. *court paper mill*.

У той же час варто зауважити деякий проблемний момент при перекладі українських юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин в англійській мові. Так, наприклад, укр. *судова заборона* – англ. *court injunction*; англ. *injunction*; англ. *prohibitory injunction*; англ. *interdict*; англ. *judicial restraint*; англ. *writ of injunction*; англ. *restraining order*.

З наведених прикладів видно, що термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах може бути однослівним і складатися з ключового слова, або бути термінологічною групою, до складу

якої входить ключове слово або ядро групи, одне або декілька означень, і одне або декілька прийменникових означень, що уточнюють або модифікують смисл / поняття такого юридичного терміну на позначення цивільно-правових відносин [59].

Наприкінці зазначимо, що юридичні терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах співвідносяться з конкретними словесними позначеннями понять, які використовуються при викладі змісту закону, а також будь-якого іншого нормативного юридичного акту, у якому зазначаються суб'єкти цивільно-правових відносин [54, с. 126].

Більш того, як слова, так і сталі словосполучення, що вживаються в законодавстві України, є узагальненими найменуваннями юридичних понять, характеризуються точним понятійним полем, а ще відрізняються смисловою однозначністю, функціональною стійкістю [41, с. 65].

Юридична термінологія загалом й юридичні терміни на позначення цивільно-правових відносин сприяють точному і ясному формулюванню правових приписів, досягненню максимальної лаконічності юридичного тексту у правознавчому дискурсі. Займаючи в принципі незначний обсяг нормативного тексту, юридична термінологія української мови на позначення цивільно-правових відносин становить його базу, основний смисловий фундамент якої повинен чітко й однозначно набувати конкретних смислів у процесі перекладу англійською мовою [42; 65].

1.3. Запозичення і роль термінів-запозичень в українській та англійській мовах на позначення цивільно-правових відносин

Роль та функції термінів-запозичень на позначення цивільно-правових відносин (англ. *borrowings* або *loan-words*) у різних мовах різні та прямо залежать від кожної мови та її конкретно-історичних умов розвитку. В

українській мові число споконвітних слів набагато більше – 90 %, тобто кількість запозичень складає всього приблизно 10 % [58; 78]. Відсоток запозичень в англійській мові значно вищий, ніж в багатьох інших мовах, та складає майже 70 %.

Така велика кількість запозичень в англійській мові пов'язана з історичними причинами та її проникною здатністю на противагу українській мові. Англійська мова більше за будь-яку іншу мову мала велику можливість запозичувати чужомовні слова – латинські, французькі, італійські,

оскільки мова мала прямі безпосередні контакти з іншими мовами: спершу з іноземними загарбниками, що почали з'являтися на Британських островах, а пізніше вже в умовах торговельної експансії та колонізаторської активності.

Кожен суттєвий вплив однієї мови на іншу ми можемо пояснювати історичними причинами: війнами, завоюваннями, подорожами, торгівлею тощо. Саме вони можуть призводити до більш-менш тісної взаємодії між мовами.

Інтенсивність набуття мовою нових запозичених залежить від періоду. Це залежить від конкретних історичних умов. Вона може то збільшуватися, то зменшуватися. Саме мовний фактор, тобто ступінь близькості мов, які взаємодіють між собою, значною мірою регулює ступінь впливу однієї мови на іншу.

Сьогодні у мовознавчій науці вчені цікавляться, не тільки звідки і чому прийшло до мови запозичене слово, але, також, і як воно асимілювалося в мові, як воно підкорилося її граматичним і фонетичним нормам, як воно змінило своє значення та які зміни виникли після його появи в словниковому складі мови, що його прийняла.

На необхідність вивчення іншомовних запозичень окремі українські вчені та науковці вказували вже давно [70; 61]. Зокрема, на думку лінгвіста О.О. Потєбні, питати треба не що від кого запозичили, а треба запитувати про те, що додали, що створили в результаті діяльності, що була збуджена відповідним поштовхом при процесі запозичення слова від іншого народу. Проте така точка зору не набула поширення в свій час і не знайшла відлукку з-поміж інших науковців.

Наприклад, лат. *moratorium* (n) іменник середнього роду від *morāri* ‘уповільнювати’ у римському праві – термін (не більше п'яти років), упродовж якого кредитори не мають права вимагати виплати боргу [БЮСД, с. 269-270].

Звідси, англ. *moratorium* ‘мораторій’, франц. *moratorium* (m) ‘мораторій’. В українській мові *мораторій* ‘(у цивільному праві) відстрочення виконання зобов'язання, що встановлюється державою, на певний строк або до припинення обставин названого характеру; (у міжнародному праві) домовленість держав про відстрочення або утримання від певних дій на визначений або невизначений термін’ [БЮСД, с. 269-270].

Вищезазначений приклад (укр. *мораторій*) не є питомим терміном української юридичної терміносистеми й терміном на позначення цивільно-правових відносин. Будучи запозиченням, є ціла низка ознак у поняттєвому полі й характеристик, які відрізняють український термін від терміна англійського та французького.

О.О. Почепня звертає увагу на творчий елемент при процесі запозичення: «позичати означає брати для того, щоб було можливим внести до скарбниці людської культури більше, ніж отримуєш». Такий підхід до питання щодо запозичень дозволяє виявити закономірності, яким підпорядковується розвиток словникового складу мови, пояснити що відбуваються в ньому, які явища і виявити їхні причини, розкрити зв'язки між історією окремих слів, історією мови та історією народу [82].

Власне через системний характер української мови юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин взагалі та правознавчої лексики зокрема, жодне нове поповнення словника запозиченими словами не проходить безслідно для решти словникового складу.

Запозичене слово, термін на позначення цивільно-правових відносин, зазвичай приймає на себе одне або декілька значень слова, що є найбільш близькими до нього семантично та які вже раніше існували в мові. При цьому відбувається перегрупування у смисловій структурі термінів на позначення цивільно-правових відносин, тобто якесь другорядне значення має право стати

НУБІП УКРАЇНИ

центральним або навпаки. Існують випадки витіснення з мови термінів на позначення цивільно-правових відносин, що мають близьке значення з новим терміном. Трапляється це тому, що довге співіснування в мові синонімів, що є абсолютними або майже абсолютними, неможливе. Саме через це часто слова зазнають розмежування у значеннях або, якщо воно визнається непотрібним, витіснення з мови. Особливо це стосуватиметься термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах.

Зазначимо також, що запозичені терміни на позначення цивільно-правових відносин, які закріплюються в досліджуваних мовах, не завжди витісняють відповідні споконвічні слова. Зміни, що спричиняють запозичення в словниковому складі української мови можуть проявлятися в стилістичному перегрупованні чи, навіть, в розмежуванні значень термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах.

Наприклад, відповідно до «Багатомовного юридичного словника-довідника», укр. мораль ‘духовність, форма суспільної свідомості і вид суспільних відносин, один зі способів регулювання поведінки людини у суспільстві за допомогою ustalених приписів’ [БЮСД, с. 269] походить від латинського *mos, moris* (m) – іменника чоловічого роду, від *morālis* ‘моральний, етичний’, що у перекладі українською мовою позначає таке: 1. звичай, влада, закон, правило; 2. характер; 3. свавілля; 4. спосіб життя, поведінка; 5. властивість; 6. закон, правило; 7. мода [БЮСД, с. 269].

Звідси, лат. *de more* ‘згідно зі звичаєм’, лат. *lex mosque* ‘закон і звичай’; лат. *in morem* ‘за законом, правильно’; лат. *sine more* ‘всупереч усім звичаям’; лат. *facinus sine more* ‘ненуваний злочин’.

Так, лат. *mores* ‘сукупність етичних, усіма визнаних, але юридично не обов'язкових заповідей у найдавнішому римському суспільстві’ [БЮСД, с. 269] призводить до утворення цілої низки юридичних термінів і термінів-словосполучень, наприклад:

лат. *mores maiorum* ‘звичаї предків, які згодом стали зразком для пізніших поколінь’ [БЮСД, с. 269];

НУБІП УКРАЇНИ

лат. *mores graviōres* ‘серйозні моральні провини’ [БЮСД, с. 269];
лат. *mores leviōres* ‘незначні моральні провини у шлюбному житті’
[БЮСД, с. 269];

лат. *mores muliēris* ‘морально недопустима поведінка жінки’ [БЮСД,
с. 269].

НУБІП УКРАЇНИ

Далі, з латині в англійській мові термін набуває такого вираження, як *morale* ‘мораль’, пор. також франц. *moral* (f) ‘мораль’ як іменник жіночого роду, та ж форма для вираження ознаки ‘моральний’ у формі прикметника.

НУБІП УКРАЇНИ

Отже, загальний закон про систематизацію явищ мови, який відноситься до проблеми запозичень термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах, можна відповідно сформулювати таким чином: будь-які зміни в словниковому складі української та англійської мов у вигляді проникнення іншомовних запозичень спричиняють семантичні і стилістичні зміни в термінах, які вже існують в мові.

НУБІП УКРАЇНИ

За таких обставин можна стверджувати, що сила української мови й системи термінів на позначення цивільно-правових відносин полягає в тому, що вона, запозичуючи чужомовний термін, адаптує і використовує його як власну лексичну одиницю, одиницю автохтонну, яка пристосовується до її парадигм [83, с. 51].

1.4. Види та класифікація термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та їх переклад англійською

НУБІП УКРАЇНИ

Загалом усі юридичні терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові, а також їхні еквіваленти та відповідники у мові перекладу поділяються на три основних різновиди. Відповідно, терміни в

НУБІП УКРАЇНИ

українській мові як їхні еквіваленти й відповідники у процесі перекладу та як результат перекладацької діяльності також розподіляються за видами.

Розрізняються терміни так:

1) Загальноживані терміни у мові / мовах – це, як правило, звичайні, поширені найменування предметів, ознак, дій, явищ, а у термінології юриспруденції це такі, як:

укр. *суддя* – англ. *a judge*,

укр. *суд* – англ. *a court*,

укр. *захисник* – англ. *a defendant*.

Такі терміни у мовах використовуються в загальноприйнятому значенні, яке фіксується тлумачними словниками. Такі слова, як правило, є багатозначними. Вони можуть застосовуватися то в одному, то в іншому значенні. Тому використання таких термінів доцільно, якщо їх значення очевидне для всіх і не породжує будь-яких сумнівів у даному контексті.

Якщо в загальному вжитку українське та/або англійське слово може позначати різні поняття, то при тлумаченні цього українського слова, вжитого в тексті юриспруденції та правознавства зокрема, з усіх можливих варіантів обирається лише один, який відповідає загальному змісту. У разі, якщо виявляється неясність якогось слова / терміна або можливість різного його трактування, необхідно звернутися до його найпоширенішого в літературній мові значення, якщо інше не передбачено українським текстом з юриспруденції та правознавства чи англійським як продуктом перекладу.

2) Спеціально-юридичні терміни асоціюються зі спеціальними термінами в українській та англійській мовах, які точно і лаконічно позначають поняття юридичної науки:

укр. *акти громадянського стану* ‘факти народження, смерті, одруження, розірвання шлюбу, усиновлення, встановлення батьківства, а також зміни імені, по-батькові та прізвища (ст. 1 Закону “Про органи реєстрації актів громадянського стану”)’ [СЮТ, с. 5] – англ. *civil acts*,

##

НУБІП УКРАЇНИ
укр. *аліменти* ‘грошове утримання, яке у встановлених законом випадках одні особи зобов’язані надавати іншим (в силу шлюбу, доведеного батьківства тощо) у розмірі, передбаченому законом [СІУТ, с. 6] – англ.

alimentary payments;

НУБІП УКРАЇНИ
укр. *боржник* ‘юридична особа чи громадянин, який згідно взятих зобов’язань має вчинити на користь іншої сторони — кредитора — передбачені попередньою угодою дії (передачу майна, виплату грошей, виконання робіт за домовленістю тощо). У деяких випадках боржник за своїм

зобов’язанням має утриматися від дій’ [СІУТ, с. 7-8] – англ. *a debtor;*

НУБІП УКРАЇНИ
укр. *громадянин* ‘особа, яка перебуває у юридичному взаємозв’язку з певною державою, що знаходить свій вираз у наявності в особі відповідного громадянства’ [СІУТ, с. 19] – англ. *a citizen.*

3) Спеціально-технічні – це терміни, запозичені з різних галузей науки,

НУБІП УКРАЇНИ
техніки, мистецтва (медичні, економічні, географічні тощо). Оскільки такі терміни застосовуються у різних сферах суспільного життя, то обійтись без таких термінів неможливо. Наприклад,

укр. *День прав людини* ‘встановлений ООН на честь прийняття 1948 р.

Загальної декларації прав людини. Відзначається в Україні щорічно 12 грудня, як у багатьох інших країнах світу’ [СІУТ, с. 21] – англ. *Human Rights’ Day;*

НУБІП УКРАЇНИ
укр. *держава* ‘організація політичної влади домінуючої частини населення у соціальнонеоднорідному суспільстві, яка, зберігаючи його цілісність та безпеку, здійснює керівництво ним в інтересах цієї частини, а

також управління загальносуспільними справами’ [СІУТ, с. 23] – англ. *a state;*

НУБІП УКРАЇНИ
укр. *дублікат* ‘другий примірник документа, що має ту ж силу, що й оригінал’ [СІУТ, с. 28] – англ. *a counterpart;*

укр. *збитки* ‘витрати, зроблені кредитором, втрата або пошкодження

його майна; не одержані кредитором доходи, які він міг одержати за умови

виконання боржником зобов’язання’ [СІУТ, с. 34] – англ. *losses або damages;*
НУБІП УКРАЇНИ

нубіп українни
укр. звичай ‘правило поведінки людей, що склалося в процесі їх співжиття внаслідок тривалого його застосування’ [СЮТ, с. 34] – англ. *custom*.

нубіп українни
Загально відомим є те, що термін на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та їх переклад англійською може бути утвореним на основі рідної мови або запозиченим із іншої мови.

нубіп українни
Відповідно, усі терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та їх переклад англійською за своєю будовою поділяються на прості, складні та терміни-словосполучення.

нубіп українни
1) **Прості юридичні терміни** на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах при перекладі – це ті терміни, які складаються з одного слова:

нубіп українни
укр. *знахідка* ‘річ, загублена власником або особою, якій її передав власник/у володіння, і ким-небудь знайдена’ [СЮТ, с. 36] – англ. *finding(s)*;

нубіп українни
укр. *інкорпорація* ‘спосіб систематизації законодавства, який полягає в об’єднанні за певним критерієм групи нормативно-правових актів в одному збірнику’ [СЮТ, с. 38] – англ. *incorporation*;

нубіп українни
укр. *Кодекс* ‘єдиний законодавчий акт, в якому систематизовано норми, що належать до певної галузі (інституту) права чи законодавства’ [СЮТ, с. 39] – англ. *Code*;

нубіп українни
укр. *компетенція* ‘сукупність предметів відання, завдань, повноважень, прав і обов’язків державного органу або службової особи, що визначаються Конституцією’ [СЮТ, с. 40] – англ. *competency*;

нубіп українни
укр. *корупція* ‘підкуп державних, політичних, громадських діячів, службовців державного апарату, вчинений особою у певних вузькокорпоративних (кланових) інтересах’ [СЮТ, с. 42] – англ. *corruption*;

нубіп українни
укр. *ліцензія* ‘у підприємстві дозвіл на окремих вид діяльності, який видається уповноваженими державними органами’ [СЮТ, с. 43] – англ. *license*.

НУБІП УКРАЇНИ

2) **Складні юридичні терміни** на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах при перекладі – це ті терміни, що складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс, наприклад:

укр. *майнові відносини* ‘певне коло суспільних відносин з приводу матеріальних благ’ [СЮТ, с. 44] – англ. *proprietary relations*;

укр. *майнові права* ‘цивільні права, об’єктом яких є майнові блага: право власності, права, що випливають із зобов’язань, майно і права авторів і винахідників, права на спадкоємство’ [СЮТ, с. 44] – англ. *proprietary rights*;

укр. *набуття спадщини* ‘перехід майна після смерті громадянина (спадкоємця), якому це майно належало, до інших осіб (спадкоємців) на підставі норм спадкового права’ [СЮТ, с. 48] – англ. *inheritance*;

укр. *ноу-хау* ‘правова форма обміну технічними досягненнями. Полягає у передачі за угодою виробничого досвіду, виробничих таємниць, технічних знань тощо’ [СЮТ, с. 54] – англ. *know-how*;

укр. *парламентська монархія* ‘державний лад, при якому глава держави монарх не може прямо впливати на склад і політику уряду, який формується виключно парламентом і підзвітний лише йому (Великобританія, Данія, Швеція, Японія)’ [СЮТ, с. 60] – англ. *parliamentary monarchy*;

укр. *політична особа* ‘особа (людина), індивід, який бере активну участь у політичному житті суспільства’ [СЮТ, с. 65] – англ. *political entity*;

укр. *політична партія* ‘добровільне об’єднання людей, що виражає волю певної соціальної групи і прагне здобути або утримати державну владу, здійснити вплив на політику держави відповідно зі своєю програмою суспільного розвитку’ [СЮТ, с. 65] – англ. *political party*;

укр. *соціальне страхування* ‘встановлена державою система матеріального забезпечення трудящих у старості, в разі тимчасової непрацездатності, інвалідності, втрати годувальника та в інших випадках, передбачених законом’ [СЮТ, с. 91] – англ. *social insurance*, і т.д.

3) **Терміни-словосполучення як юридичні терміни** на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах при перекладі

НУБІП УКРАЇНИ

– це такі термінологічні одиниці, що складаються із 1) декількох компонентів в українській та англійській мовах, або 2) в вихідній мові – українській, або 3) в мові перекладу – англійській:

укр. *теорія плюралістичної демократії* ‘теорія, за якою сучасне суспільство є сукупністю соціальних верств, що виникають внаслідок спільності тих чи інших інтересів. Для їх виявлення і вираження створюються чисельні суспільні організації. Всі вони намагаються здійснити свої інтереси шляхом тиску на політичну владу. Таким чином, усі соціальні верстви через свої організації беруть реальну участь у здійсненні влади. Завдання держави полягає в тому, щоб правильно координувати і погоджувати зусилля всіх об’єднань’ [СЮТ, с. 98] – англ. *theory of pluralistic democracy*;

укр. *шкідливі умови праці* ‘комплекс факторів, що негативно впливають на здоров’я працівника на його робочому місці’ [СЮТ, с. 111] – англ. *harmful working conditions*;

укр. *звільнення з роботи з ініціативи працівника* ‘одна з підстав припинення трудового договору, коли працівник протягом двотижневого терміну попереджає власника про своє звільнення, а за наявності поважних причин останній зобов’язаний звільнити працівника у терміни, вказані ним у заяві’ [СЮТ, с. 35] – англ. *resignation*;

укр. *зловживання владою або службовим становищем* ‘умисне, з корисливих мотивів або іншої особистої зацікавленості, використання особою свого службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди державним чи громадським інтересам або захищеним законом правам та інтересам окремих громадян’ [СЮТ, с. 35-36] – англ. *abuse of power* або *abuse of official position*.

укр. *зловживання владою або службовим становищем* ‘умисне, з корисливих мотивів або іншої особистої зацікавленості, використання особою свого службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди державним чи громадським інтересам або захищеним законом правам та інтересам окремих громадян’ [СЮТ, с. 35-36] – англ. *abuse of power* або *abuse of official position*.

укр. *зловживання владою або службовим становищем* ‘умисне, з корисливих мотивів або іншої особистої зацікавленості, використання особою свого службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди державним чи громадським інтересам або захищеним законом правам та інтересам окремих громадян’ [СЮТ, с. 35-36] – англ. *abuse of power* або *abuse of official position*.

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП України

Висновки до Розділу 1

Виникнення і розвиток фахової лексики пов'язується зі спеціалізацією виробничої діяльності людей. З активним розвитком тієї чи іншої галузі знань – у тому числі виробництва, науки і техніки, така галузь відзначається наявністю спеціальних термінів: чим більша кількість термінів у їхній особливості, тим багатша її термінологія. У зв'язку з постійним розвитком сучасної української та англійської мов з'являється все більше і більше термінів, не тільки наукових і технічних, а й економічних і юридичних, особливо з процесами євроінтеграції та глобалізації.

Теоретичний огляд літератури, а також методика вивчення термінів і терміносистем в українській та англійській мовах демонструють, що до терміна на позначення цивільно-правових відносин як до терміна загалом висувається низка вимог

Таким чином, термін в українській мові на позначення цивільно-правових відносин повинен бути: 1) єдиним, відповідно, таким, що вживається в визначеному законі чи іншому нормативно-правовому акті України в одному і тому ж понятті, інакше кажучи, бути однозначним в межах однієї терміносистеми – юридичної; 2) загальновизнаним, а не винайденим законодавцем України у сфері цивільно-правового регулювання тільки для якогось певного випадку, інакше, неприпустимо використання терміну на позначення цивільно-правових відносин в якомусь особливому значенні в українській мові та в англійській як мові перекладу, відповідно; 3) стабільним, тобто поняття (значення) терміна не повинні змінюватися залежно від контексту в українській мові та у мові перекладу; 4) логічно пов'язаним з іншими українськими термінами такої терміносистеми, як і у процесі перекладу в англійській юридичній терміносистемі у сфері цивільно-правового регулювання відносин; 5) співвіднесеним з професійною сферою вживання як в українській мові, так і в англійській мові, відповідно.

НУБІП України

Запозичені терміни на позначення цивільно-правових відносин, які закріплюються в досліджуваних мовах, не завжди витісняють відповідні споконвічні слова. Зміни, що спричинюють запозичення в словниковому

НУБІП України

складі української мови можуть проявлятися в стилістичному перегрупованні чи, навіть, в розмежуванні значень термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах.

Усі терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та їх переклад англійською за своєю будовою поділяються на прості, складні та терміни-словосполучення.

НУБІП України

При порівнянні та зіставленні розглянутих вище груп ознак, що висувуються до українських термінів і терміносполучень на позначення цивільно-правових відносин, а також до термінів, які є їхніми еквівалентами та/або відповідниками в результаті здійснення перекладацької діяльності, то

НУБІП України

стає очевидним, що підхід до термінів на позначення цивільно-правових відносин у юристів та лінгвістів суттєво відрізняється.

Справа в тому, що і юристи, і лінгвісти розуміють під терміном у більшості випадків різні речі. У той же час необхідно зазначити, що є і подібні критерії, які висувуються до термінів і терміносполучень на позначення

НУБІП України

цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах права. Розуміння юристів значно ширше, оскільки вони відносять до категорії термінів навіть слова, які в текстах законів вживаються в своєму основному загально лінгвістичному значенні. Подібні лексеми, з точки зору більш

НУБІП України

суворого лінгвістичного підходу, не можна віднести до категорії термінів, тому що ще немає достатніх підстав для побудови терміна на позначення цивільно-правових відносин з цих понять.

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА АНАЛІЗ ТЕРМІНІВ НА

ПОЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

НУБІП України

В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Особливого значення в період поглиблення процесів євроінтеграції країн після підписання міжнародних та/або міжурядових угод і договорів, а також поглиблення міжнародних зв'язків у світовій площині дедалі більшої вагомості набуває функціонування юридичної термінології.

НУБІП України

У мовознавчому аспекті, в тому числі у перекладознавчому, поєднання вивчення питань термінології та написання й прийняття в Україні правознавчих актів, зокрема, є наріжним каменем закладення якості у

НУБІП України

відповідних галузях знань. Переклад юридичних термінів з української мови англійською також набуває своєї актуальності – оформлення текстів в юридичних документах, угодах, працях, які містять певні юридичні рекомендації, вимоги та положення.

НУБІП України

У той же час процеси термінологічної міграції юридичних термінів в юридичний дискурс з англійської мови в українську та навпаки, що не є настільки частотним у зіставленні, дедалі поширюється у досліджуваних мовах. Це пов'язується, передусім, з посиленням впливу правознавчих структур на діяльність у сфері юриспруденції [87; 101]. Термінологічна

НУБІП України

юридична лексика сучасної української мови складається з власних слів, скорочень, аббревіатур, інтернаціоналізмів та запозичених мовних одиниць, як правило, лексем латинського походження [83; 65] (див. Розділ 1 вище).

НУБІП України

Входження юридичної термінології української мови, а власне терміносистеми, яка характеризується термінами на позначення цивільно-правових відносин, в юридичний дискурс супроводжується інтенсивним процесом деривації [80; 99]. Стосовно англійської мови, аналогічні процеси

відстежуються з еквівалентами та відповідниками термінам на позначення цивільно-правових відносин в українській мові.

Вартує підкреслити, що у процесі функціонування юридичної термінології української мови, а також в мові перекладу – англійській, в юридичному дискурсі відбуваються певні зміни на семантичному рівні. Більшість українських і англійських юридичних термінів в юридичному контексті зберігають свою семантику і когнітивний потенціал [77; 100].

Водночас, окремі терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах їх частково втрачають, тобто такі терміни набувають нового юридичного змісту або десемантизуються.

У периметрі прагматичної реалізації української юридичної термінології на позначення цивільно-правових відносин в українській мові у процесі перекладу сучасною англійською мовою відбувається ціла низка трансформацій, про що детально ідеться переважно в текстах монографічних видань, періодичних, а також акцентується увага в навчально-методичній літературі для студентів вишів, зазначається у документах, ділових паперах, угодах тощо [65; 89]. У кожному з жанрів функціонування юридична термінологія в українській мові у сфері цивільно-правових відносин набуває певної специфіки, відзначається наявністю конкретно визначених стилєвих ознак [14; 67].

Таким чином, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах, як правило, виконує дві функції. Одна з них, це – номінативна, в межах якої термін називає поняття. Інша функція полягає у відображенні змісту поняття. Будь-який термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах на протигагу звичайному слову (чи словосполученню) повинен мати обмежений, чітко зафіксований зміст, що власне і відносить його до специфіки юридичного дискурсу цивільно-правового поля [45; 76].

НУБІП України

2.1. Словотвірні та структурно-семантичні характеристики

української юридичної термінології на позначення цивільно-

правових відносин у контексті перекладу англійською мовою

НУБІП України

Розвиток цивілізації супроводжується появою численних термінів у різних галузях науки та техніки. Оскільки переважну частину перекладацького фонду складає фахова лексика, то цілком природно, що мовознавці, учні-філологи, перекладачі тощо надають особливого значення дослідженню структурно-семантичних особливостей терміну в українській мові та особливостям його перекладу англійською мовою.

НУБІП України

Структурно-семантичний потенціал терміну, його словотвірна парадигма є предметом дослідження багатьох дослідників. З-поміж визначних здобутків академічного характеру вважається за належне відзначити праці таких учених, як А. С. Герда, В. Г. Гака, М. Н. Володіної, А. Я. Коваленко, А. В. Суперанської та ін. [4; 23; 77].

НУБІП України

Відомо, що основною ознакою терміну є його кореляція з поняттям відповідної галузі знань. Враховуючи цю властивість терміна, важливо простежити семантично-сміслові зв'язки українських термінів на позначення цивільно-правових відносин із загальноживаним словом, що буде показано на матеріалі перекладознавчих джерел.

НУБІП України

Однією з найскладніших проблем при описі слова-терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській мові є розмежування полісемії та омонімії. Як зауважила у свій час Л. Ю. Адтицева: «Термінологу-перекладачеві завжди загрожує дві однаково великі небезпеки: штучного об'єднання під одним звуковим комплексом кількох різних слів й не менш штучного розподілу одного слова на омоніми» [3, с. 110].

НУБІП України

Якщо два ідентичні звукові комплекси є одним словом, то у відповідності до існуючої традиції їм має відповідати одна словникова стаття, а якщо вони за своєю суттю різні – то дві, три і т.д. Однак у тлумачних словниках опис численних значень одного і того самого знака здійснюється шляхом пояснення одного значення через інше без пояснення зв'язку між ними та без врахування його узагальнюючої природи слова-терміна [3, с. 110-111].

Так, В.Г. Гак вважає, що для того, щоб правильно вирішити проблему природи того чи іншого перекладацького явища у середині даної мови, треба розглядати його, по-перше, в середині даної мовної одиниці і, по-друге, у загальній системі мови з метою з'ясування того, чи є цей факт одиничним, чи закономірним явищем [17]. Такий двоякий розгляд може по-новому визначити природу фактів. Те, що вважалося омонімією, виявиться багатозначністю; те, в чому вбачали полісемію, буде виступати як одиниця значення слова, але таке трактування не вносить чіткості у розуміння смислової структури терміна.

У перекладознавчій літературі з даної проблеми наголошується, що термін – це лексико-номінативна одиниця мови, що співвідноситься з поняттям спеціальної професійної сфери. Відповідно, аналогічний підхід простежується до опису, аналізу й тлумачення українських термінів на позначення цивільно-правових відносин.

У той самий час, науковець А.С. Герд виділяє три точки зору на цю проблематику:

1. Терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові мають те лексичне значення, яке і означають;

2. Терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові мають лексичне значення, яке є тим самим поняттям;

3. Терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові збігаються з поняттям і не мають лексичного значення. Зрештою, всі вони

мають право на існування, оскільки, говорячи про семантичну структуру слова-терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській мові, ми говоримо про його структуру (як терміна), а також покликаємося внутрішньою формою такого терміна на позначення цивільно-правових відносин.

Слід зазначити, що проблематика такого питання є досить неоднорідною та й інтерпретується в термінологічних дослідженнях української та англійської мов по-різному. У межах нашого магістерського дослідження, звертаючися до аналізу та опису семантичної структури багатозначного слова-терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській мові, важливо віднайти у такій структурі терміна те спільне, інваріантне, на чому будуть генеровані зв'язки у середині структури [45; 98]. Більш того, у процесі перекладу перекладачеві чи фахівцеві-філологу доведеться таки відтворювати таку структуру зі збереженням максимально наближеним дої семантики, якою відзначається український термін на позначення цивільно-правових відносин.

Шляхом узагальнення слово-термін на позначення цивільно-правових відносин в українській мові, що підлягає аналізу, об'єднується хоча б однією спільною лексичною парадигматичною семою. У зв'язку з вищеописаним, необхідно підкреслити, що у перекладознавстві цілком виправданим, як у термінознавстві, є метод розчленування терміна на складові семантичні компоненти з метою моделювання його семантики [80; 103]. Таким чином, наприклад, терміни в зіставлюваних мовах набувають таких семантичних ознак, як продемонстровано нижче:

Укр. право на інтелектуальну власність та англ. intellectual property right – в юриспруденції та правознавстві означає «право людини чи народу бути освіченими (людьми)».

Можна стверджувати, що якісний і кількісний еквідвалентний склад релевантних ознак термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові, а також їхніх еквівалентів і відповідників як кінцевого продукту перекладацької діяльності, актуалізованих у дефініціях, неоднаковий. У той же час, відповідно неоднакова і кількість компонентів значення терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській мові, яка є похідною від загального спільного компонента, архісеми як величини, що складається із ряду семантичних ознак як у мові оригіналу – українській, так і мові перекладу – англійській.

Оскільки той самий термін на позначення цивільно-правових відносин в українській мові може визначатися по-різному, то такий термін української юридичної терміносистеми може бути включений у різні системи.

У процесі вербальної передачі знань на основі текстової інформативності терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській мові формується те, що С. Д. Кацнельсон називає «елементарним змістовим поняттям». Таким чином, різні види інформативності передбачають наявність певних закономірностей реалізації семантичного потенціалу терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській мові.

Якщо знакова інформативність передається на основі реалізації семантичних ознак, що ідентифікуються, а дефініційна та класифікаційна – на основі ознак, що диференціюються, то в текстах актуалізуються ознаки, релевантні щодо конкретної комунікативної ситуації щодо термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові.

Отже, у такому випадку постає необхідним зазначити, що метатекстова інформативність терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській мові формує сукупність ідентифікованих, диференційованих і комунікативних ознак терміна та його перекладу в англійській мові у юридичному дискурсі.

НУБІП УКРАЇНИ

Як зазначалося вище, найбільш поширеним шляхом утворення терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській мові є використання загальнозживаних слів у його функції, який базується як на узагальненій природі слова, так і на його можливостях творення.

НУБІП УКРАЇНИ

Українські юридичні терміни на позначення цивільно-правових відносин відрізняються від загальнозживаних слів тим, що мають дефініцію, яка розкриває найбільш суттєві ознаки спеціальних понять у юридичному дискурсі [28].

НУБІП УКРАЇНИ

Ще одним шляхом творення термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові є «спеціалізація» значення загальнозживаного слова, яке виникає у результаті різних видів «переходу» його основного значення, метафори, метонімії тощо, що надалі і передаватиметься у процесі перекладу англійською мовою.

НУБІП УКРАЇНИ

Багатозначність терміну на позначення цивільно-правових відносин в українській мові у процесі його формування, розвитку та функціонуванні є природною з огляду на те, що одна і та сама форма може пристосовуватися до позначення різних об'єктів та виконувати різні функції [29].

НУБІП УКРАЇНИ

Аналіз лексико-семантичних зв'язків юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові показує, що ці зв'язки можуть бути внутрішньосистемними та міжсистемними. Особливо важливо зазначити у такому разі, що внутрішньосистемним семантичним явищем вважається багатозначність одного і того самого терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській мові у межах однієї і тієї самої термінологічної системи.

НУБІП УКРАЇНИ

У порівняльно-історичному і типологічному аспектах А. Ляшук досліджувала семантичну структуру юридичних термінів української та англійської мов. Результатом спостережень за співвідношенням спільного та відмінного у вербалізації понять права у системах досліджуваних термінів

стало виявлення як збігу і семантичної близькості, так і повної безеквівалентності семантичних структур одиниць, а також того, що терміни порівнюваних мов містять етнокультурні компоненти, які віддзеркалюють своєрідність правових засад обох суспільств [57; 89]. Аналогічні процеси можуть простежуватися при аналізі та описі термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові й їхніх еквівалентів і відневідників при перекладі англійською мовою.

У процесі дослідження з'ясовано, зокрема, що між термінами на позначення цивільно-правових відносин в українській мові як семантичної групи в межах зіставлюваних мов є більше спільних ознак, ніж відмінних [93]. Істотні ознаки семантичних полів стосовно термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та при перекладі англійською мовою збігаються. Так, наприклад, порівняймо такі термінологічні одиниці у зазначених мовах:

укр. право – англ. law;

укр. суд – англ. court;

укр. покарання – англ. punishment;

укр. особа – англ. person; тощо.

Збіг термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та при перекладі англійською мовою характерний для ядра, що свідчить про подібність різних правових систем та їхню спільну логіко-понятійну основу. Проте семантичні групи порівнюваних терміносистем юридичного дискурсу в українській та англійській мовах характеризуються різною лексичною наповненістю залежно від ступеня соціальної значущості позначуваних понять. Істотні розбіжності фіксуються між семантичними групами термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській

мові та при перекладі англійською мовою, особливо на позначення майнових правовідносин, юридичного документа, кримінального покарання [26; 78].

Семантичні явища міжсистемного характеру в галузі юридичної термінології в українській мові представлені такими термінознаками, які одночасно використовуються як для номінації понять (явищ) юридичної галузі, так і для номінації понять суміжних дисциплін.

Значення багатозначного терміна міжсистемного функціонування входить складовою частиною в обсяг термінологічного словосполучення і виконує при цьому роль семантичного ядра інваріанта, який конкретизує і деталізує значення, уточнює інформацію на основі диференційної ознаки поняття [65; 98]. Для чіткості розуміння викладеного, приведемо приклад терміну *glossa* в англійській мові та його еквівалента *глосса* в українській мові, що використовується у філології та в юриспруденції. Даний український термін як право на виконання та його аналог в англійській мові *performing right* є загальноповживаними в юриспруденції, але також використовуються у суміжних дисциплінах – наприклад, в економіці, у фізіології, у медицині.

Таким чином, міжсистемні відношення можуть породжувати як багатозначність єдиного терміна цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах, так і омонімію. Більш того, міжсистемні відношення можуть розглядатись при цьому вже на рівні міжнаукових контактів.

М.Н. Володіна виділяє узагальнюючу особливість терміна як його когнітивно-дефінітивну значущість, яка виражається в тому, що термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах стає «носієм та зберігачем» спеціальної інформації, належної до визначеної терміносистеми [26; 75].

Дослідження структурно-семантичних зв'язків між термінами на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах передбачає нерозривність двох планів, які пов'язані між собою: стабільний

інваріантний семантичний компонент парадигматичного плану системи мови, перекладу і вираження змінних компонентів із синтагматичного плану мовлення, які визначають відповідно різні смисли вживання слова-терміна в перекладі. Такі системні взаємозв'язки між термінами на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах розкривають суть «переходу» того самого слова-терміна від одного значення до іншого!

Багато вчених виділяють основні прийоми перекладу термінів. Переклад термінів вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою. При перекладі юридичної літератури важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова. А. Я. Коваленко визначає два етапи у процесі перекладу терміну: перше – це з'ясування значення терміну у контексті, друге – це переклад значення рідною мовою.

Головним прийомом перекладу термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах є переклад за допомогою лексичного еквіваленту [44].

Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони служать опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер тексту [81]. Тому слід вміти знаходити відповідний еквівалент в англійській мові при перекладі й розширювати знання термінів-еквівалентів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах.

2.1.1. Класифікація термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах за їхньою будовою (за А. Коваленко).

Усі терміни по своїй будові А. Я. Коваленко поділяє на такі, як прості, складні та терміни-словосполучення. У рамках нашого магістерського дослідження ми поділяємо терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах за їхньою будовою, услід за А. Я. Коваленко. Отже,

1) Прості терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах – це такі терміни, які складаються із одного слова:

укр. *боржник* ‘юридична особа чи громадянин, який згідно взятих зобов’язань має вчинити на користь іншої сторони кредитора – передбачені попередньою угодою дії (передачу майна, виплату грошей, виконання робіт за домовленістю тощо). У деяких випадках боржник за своїм зобов’язанням має утриматися від дій’ – англ. *debtor* [СЮТ, с. 7-8];

укр. *вина* ‘психічне ставлення суб’єкта права до здійснюваних ним діянь (бездіяльності) та їх наслідків, виражене у формі умислу або необережності’ – англ. *guilt* [СЮТ, с. 12];

укр. *відпустка* ‘один із видів відпочинку, що надається працівникові на встановлений законодавством термін. На час відпустки за працівником зберігаються його місце роботи, посада і середньомісячний заробіток’ – англ. *vacation / holiday* [СЮТ, с. 14];

укр. *власник* ‘громадянин або юридична особа, якому належить право володіння, користування і розпорядження майном у межах, визначених законом’ – англ. *owner* [СЮТ, с. 16];

укр. *громадянин* ‘особа, яка перебуває у юридичному взаємозв’язку з певною державою, що знаходить свій вираз у наявності в особі відповідного

НУБІП України

громадянства’ – англ. *citizen* [СЮТ, с. 19];

укр. *дієздатність* ‘закріплена законом здатність суб’єктів права (людей, їхніх об’єднань або спільностей) дотримуватися своїми діями своїх суб’єктивних прав та юридичних обов’язків’ – англ. *legal capacity* [СЮТ, с. 26].

НУБІП України

2) Складні терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах – це такі терміни, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс:

НУБІП України

укр. *юриспруденція* ‘комплексна суспільна наука, система знань про об’єктивні закономірності (необхідності) і випадковості виникнення, розвитку і функціонування права і держави в їхній структурній єдності, їхнє місце і роль у суспільному житті’ – англ. *jurisprudence* [Wiki];

НУБІП України

укр. *договір міжнародний* ‘угода між двома або кількома державами чи іншими суб’єктами міжнародного права, що встановлює їхні взаємні права і обов’язки в політичних, економічних чи інших відносинах’ – англ. *international agreement / international treaty* [СЮТ, с. 28];

НУБІП України

укр. *зловживання довірою* ‘виражається у свідомому використанні винним особливих, заснованих на довір’ї, фактичних чи юридичних відносин з особою, яка є власником майна або відає державним чи колективним майном, з метою звернути це майно на свою користь’ – англ. *abuse of trust* [СЮТ, с. 36];

НУБІП України

укр. *зміст правовідносин* ‘поділяється на фактичний — поведінка суб’єктів, та юридичний, тобто суб’єктивне право та юридичний обов’язок’ – англ. *content of legal relations* [СЮТ, с. 36];

НУБІП України

укр. *зобов’язальне право* ‘інститут цивільного права, система норм, які регулюють майнові відносини, пов’язані з використанням товарно-грошової форми відносин у суспільстві. З. п. регулює відносини економічного обігу, що виникають у зв’язку з передачею майна, використанням робіт, наданням послуг або сплатою грошей, а також відносини, що впливають з порушення майнових прав (гл. 47–51 ЦК України)’ – англ. *law of obligations*

НУБІП України

[СЮТ, с. 37].

3) Терміни-словосполучення на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах – це такі терміни, які складаються

із декількох компонентів:

НУБІП України

укр. *дотримання норми права* ‘форма реалізації права, яка полягає в утриманні від скоєння діяння, забороненого нормами права’ – англ. *compliance with the rule of law* [СЮТ, с. 28];

укр. *зовнішні функції держави* ‘основні напрями і сторони діяльності

НУБІП України

держави за її межами у взаємовідносинах з іншими державами, світовими громадськими організаціями і світовим суспільством у цілому. Види з. ф. д.:

а) організація співробітництва з іншими суб'єктами міжнародних відносин;

б) захист державного суверенітету; в) підтримка мирного співіснування всього

світового суспільства’ – англ. *external functions of the state* [СЮТ, с. 37];

НУБІП України

укр. *колективні трудові спори* ‘розбіжності, що виникли між сторонами щодо встановлення або зміни існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту (на рівні підприємства), укладання і зміни колективного

договору або угоди та їх виконання’ – англ. *collective labor disputes* [СЮТ,

с. 40];

НУБІП України

укр. *комісії по трудових спорах* ‘первинний орган для розгляду індивідуальних трудових спорів, що обирається загальними зборами трудового колективу з числом працюючих не менше 15 осіб’ – англ.

commissions on labor disputes [СЮТ, с. 40];

НУБІП України

укр. *Конституційний суд України* ‘незалежний орган у системі судової влади, покликаний забезпечувати відповідність законів, інших нормативних актів органів законодавчої, виконавчої влади Конституції України, охорону

конституційних прав і свобод особи’ – англ. *Constitutional Court of Ukraine /*

the Supreme Court [СЮТ, с. 40-41].

НУБІП України

Таким чином, переклад простих, складних термінів на позначення цивільно-правових відносин і термінів-словосполучень на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах є явищем

НУБІП України

досить складним і таким, що потребує комплексного вирішення.

2.1.2. Класифікація термінів-словосполучень на позначення

цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах.

НУБІП України

Терміни-словосполучення на позначення цивільно-правових відносин в

українській та англійській мовах відзначаються за кількістю компонентів чи

елементів у своїй структурі. Таким чином, можна зазначити, що загалом усі

НУБІП України

терміни-словосполучення на позначення цивільно-правових відносин в

українській та англійській мовах поділяються на три типи: 1) терміни-

словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть

вживатися окремо і які зберігають свою семантику; 2) терміни-

НУБІП України

словосполучення, які мають один із компонентів юридичний термін, а другий

компонент належить до групи загальнозживаної лексики в українській та/або

англійській мові; 3) терміни-словосполучення, обидва компоненти яких

належать до фонду загальнозживаної лексики, у той же час тільки сполучення

таких компонентів є терміном.

НУБІП України

Пропонуємо детальніше розглянути приклади таких термінів-

словосполучень на позначення цивільно-правових відносин в українській та

англійській мовах.

1) Терміни-словосполучення на позначення цивільно-правових

НУБІП України

відносин в українській та англійській мовах, компонентами яких є самостійні

слова, що можуть вживатися окремо і які зберігають свою семантику:

укр. *колективний договір* ‘двостороння угода, що укладається

профспілковим комітетом за уповноваженням трудового колективу з

власником або уповноваженим ним органом’ – англ. *collective agreement*

[СЮТ, с. 41];

НУБІП України

укр. *крайня необхідність* ‘дія, що хоч і підпадає під ознаки діяння,

передбаченого кримінальним законом, але вчинена у стані, коли інші дії були

неможливими, для усунення небезпеки інтересам держави, громадським інтересам, особі чи правам людини’ – англ. *extreme necessity* [СЮТ, с. 42];

укр. *купівля-продаж* ‘договір, за яким одна сторона (продавець)

зобов’язується передати майно (рід, товар) у власність іншій стороні (покупцеві), яка має прийняти майно і сплатити за нього певну грошову суму’

– англ. *SPA / Sale and Purchase Agreement* [СЮТ, с. 43];

укр. *локально-правовий акт* ‘акт, виданий місцевими органами влади й

управління, адміністрацією підприємств, установ, організацій, обов’язковий

для певного, встановленого законодавством, кола суб’єктів’ – англ. *local regulation, or local regulatory act* [СЮТ, с. 43].

2) Терміни-словосполучення на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах, у яких один із компонентів є юридичним терміном, а інший належить до загальноживаної лексики.

Компонентами такого типу термінів-словосполучень на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах можуть бути два іменники, або іменник і прикметник. Такий спосіб утворення юридичних

термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах є більш продуктивним у порівнянні з першим, оскільки два

компоненти такого терміна-словосполучення є самостійними термінами.

укр. *новелізація законодавства* ‘внесення до законодавства нових положень, змін та доповнень’ – англ. *legislation noveling* [СЮТ, с. 53];

укр. *непокора владі* ‘протиправна поведінка, що проявляється у відмові

виконати законні вимоги представника міліції або іншої особи, якій державними органами доручено охорону громадського порядку, при виконанні ними цього обов’язку’ – англ. *disobedience to the authorities* [СЮТ,

с. 53];

укр. *норма права* ‘формально-обов’язкове правило фізичної поведінки,

яке має загальний характер, встановлюється або санкціонується державою з метою регулювання суспільних відносин і забезпечується її організаційною,

виховною та примусовою діяльністю’ – англ. *rule of law* [СЮТ, с. 54];

укр. *парламентська монархія* ‘державний дад, при якому глава держави — монарх — не може прямо впливати на склад і політику уряду, який

формується виключно парламентом і підвітний лише йому (Великобританія, Данія, Швеція, Японія).’ – англ. *parliamentary monarchy* [СЮТ, с. 5];

3) Терміни-словосполучення на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах, обидва компоненти яких є у

складі загальнозживаної лексики та водночас тільки сполучення таких компонентів є терміном. Такий спосіб утворення юридичних термінів важко

назвати продуктивним, наприклад:

укр. *повноваження власника* ‘полягає у приналежності власникові прав володіння, користування і розпорядження майном у межах, встановлених законодавством’ – англ. *powers of the owner* [СЮТ, с. 63];

укр. *правові форми здійснення функцій держави* ‘специфічні засоби здійснення її діяльності, які тягнуть правові наслідки і за допомогою яких здійснюються державні функції. До правових форм відносять: а) правотворчу;

б) управлінську чи виконавчо-розпорядчу; в) правоохоронну’ – англ. *legal forms of state functions* [СЮТ, с. 72];

укр. *правозастосовний акт* ‘індивідуальноконкретний, державно-владний припис, винесений відповідним органом у результаті вирішення юридичної справи’ – англ. *law enforcement act* [СЮТ, с. 73];

укр. *правоздатність* ‘закріплена у законодавстві і забезпечена державою можливість суб’єкта мати юридичні права і нести юридичні обов’язки’ – англ. *legal capacity* [СЮТ, с. 73];

укр. *правосвідомість* ‘система понять, поглядів, уявлень, почуттів та дій з приводу чинного або бажаного юридичного права’ – англ. *legal awareness* [СЮТ, с. 73];

укр. *правонаступництво* ‘перехід прав і обов’язків від одного суб’єкта до іншого. П. може бути універсальним, частковим або зовсім відсутнім’ – англ.

НУБІП України

succession [СЮТ, с. 73];

укр. *правопорушення* ‘протиправне, винне діяння деліктоздатного суб’єкта, яке є особистісно або суспільно шкідливим чи небезпечним’ –

англ. *offense* [СЮТ, с. 73];

НУБІП України

укр. *презумпція невинності* ‘правовий принцип, за яким щодо особи, яка підозрюється у скоєнні злочину, припускається невинність до того часу, поки її вину не буде доведено в порядку, передбаченому законодавством і встановленому вироком суду, що набрав чинної сили’ – англ. *presumption of*

innocence [СЮТ, с. 75].

НУБІП України

Отже, услід за А. Я. Коваленко, необхідно звернути увагу на те, що усі терміни об’єднуються в термінологічні системи, які виражають поняття однієї галузі знань. У кожній термінологічній системі утворюються певні групи, для яких загальним є їх належність до класу предметів, або до класу процесів, властивостей і т. д.

НУБІП України

2.1.3. Класифікація термінів на позначення цивільно-правових

відносин в українській та англійській мовах (за

А.В. Суперанською, Н.В. Подольською та Н.В. Васильєвою).

НУБІП України

Терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській мові як мові перекладу відзначаються за своєю структурою, вжитком і функціонуванням. Існують різні класифікації термінів, отже, у

НУБІП України

межах нашого магістерського дослідження ми вирішили за доцільне привести приклади термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській мові за системою, визначеною і описаною А.В. Суперанською, Н.В. Подольською та Н.В. Васильєвою [77].

НУБІП України

Таким чином, А. В. Суперанська, Н. В. Подольська, Н. В. Васильєва поділяють терміни на такі групи чи види: 1) терміни-слова, 2) терміни-

НУБІП УКРАЇНИ

словосполучення; 3) багатоконпонентні терміни [77].

Продемонструємо кілька прикладів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській мові як мові перекладу.

1) Терміни-слова на позначення цивільно-правових відносин в

НУБІП УКРАЇНИ

українській та англійській мовах.

укр. *боржник* ‘юридична особа чи громадянин, який згідно взятих зобов’язань має вчинити на користь іншої сторони — кредитора —

передбачені попередньою угодою дії (передачу майна, виплату грошей, виконання робіт за домовленістю тощо). У деяких випадках боржник за своїм

НУБІП УКРАЇНИ

зобов’язанням має утриматися від дій’ – англ. *debtor* [СЮТ, с. 7-8];

укр. *вина* ‘психічне ставлення суб’єкта права до здійснюваних ним діянь (бездіяльності) та їх наслідків, виражене у формі умислу або необережності’ –

англ. *guilt* [СЮТ, с. 12];

НУБІП УКРАЇНИ

укр. *відпустка* ‘один із видів відпочинку, що надається працівникові на встановлений законодавством термін. На час відпустки за працівником зберігаються його місце роботи, посада і середньомісячний заробіток’ –

англ. *vacation / holiday* [СЮТ, с. 14];

2) Терміни-словосполучення на позначення цивільно-правових

НУБІП УКРАЇНИ

відносин в українській мові та в англійській мові як мові перекладу, серед яких розрізняємо:

а) вільні словосполучення, де кожний з компонентів – термін, що може

вступати в двосторонній зв’язок на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській мові як мові перекладу

НУБІП УКРАЇНИ

укр. *формування права* ‘процес утворення взаємодії між індивідами, які, виникаючи стихійно, є виразом об’єктивних законів суспільного розвитку, умовлених соціальним, економічним і духовним устроєм суспільства’ – англ.

Formation of law [СЮТ, с. 75];

НУБІП УКРАЇНИ

укр. *формулювання права* ‘процес утворення правил, що стихійно склались у суспільстві, які перекладаються на мову нормативів, приписів та існують у письмовій або усній юридичній формі’ – англ. *wording of the law*

НУБІП України

[СЮТ, с. 75];

укр. *пряма демократія* ‘форма здійснення влади через безпосереднє волевиявлення народу, певної соціальної групи’ – англ. *direct democracy*

[СЮТ, с. 79].

НУБІП України

б) зв'язані словосполучення, де ізольовано взяті компоненти можуть і не бути термінами, а в поєднанні вони утворюють термін-словосполучення на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській мові як мові перекладу:

НУБІП України

укр. *регіональне самоврядування* ‘система організації населення областей та районів для здійснення певних функцій самостійного управління територіями (нормотворчість, господарська діяльність, координація дій з центральними органами, вирішення екологічних проблем, освіта, медицина тощо) у межах, визначених загальнодержавним законодавством’ –

англ. *regional self-government* [СЮТ, с. 80];

НУБІП України

укр. *релігійна громада* ‘місцеві добровільні об'єднання віруючих громадян для спільного задоволення своїх релігійних потреб, зареєстровані згідно з нормами чинного законодавства за наявності не менше 20 віруючих’

– англ. *religious community* [СЮТ, с. 80];

НУБІП України

укр. *робочий тиждень* ‘норма тривалості робочого часу в календарному тижні, встановлена законодавством України’ – англ. *working week / business week* [СЮТ, с. 83];

укр. *сімейне право* ‘галузь, норми якої регулюють особисті і майнові відносини, що випливають із шлюбу та належності до сім'ї’ – англ. *family law*

[СЮТ, с. 87];

НУБІП України

укр. *соціальне страхування* ‘встановлена державою система матеріального забезпечення трудящих у старості, в разі тимчасової непрацездатності, інвалідності, втрати годувальника та в інших випадках, передбачених законом’ – англ. *social security* [СЮТ, с. 91].

НУБІП України

3) Багатокомпонентні терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській мові як мові перекладу – це такі

терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській мові як мові перекладу, які можуть бути у своїй структурі трьох-, чотирьох- і більше компонентними [77]. Такі терміни на позначення цивільно-

правових відносин в українській мові та в англійській мові як мові перекладу представлені в значно меншій кількості.

укр. *предмет правового регулювання* ‘конкретні волевів суспільні відносини, що регулюються правом чи об’єктивно потребують правового впливу’ – англ. *subject of legal regulation* [СЮТ, с. 76];

укр. *суб’єктивний юридичний обов’язок* ‘закріплена в юридичних нормах необхідність певної поведінки особи, спрямованої на здійснення відповідного соціального зобов’язання’ – англ. *subjective legal obligation* [СЮТ, с. 92];

укр. *суб’єктивне юридичне право* ‘закріплена в юридичних нормах можливість певної поведінки особи, спрямованої на здійснення прав людини’ – англ. *subjective legal law* [СЮТ, с. 92];

укр. *тимчасові функції держави* ‘напрями діяльності держави тільки на конкретному етапі її розвитку’ – англ. *temporary functions of the state* [СЮТ, с. 99];

укр. *тлумачення правових норм* ‘діяльність по з’ясуванню чи роз’ясненню (інтерпретації) їх змісту з метою правильного застосування і реалізації’ – англ. *interpretation of legal norms* [СЮТ, с. 101].

Незалежно від того яким є термін на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській мові як мові перекладу – багатоконтактним сполученням чи виступає в якості терміна-словосполучення чи терміна-слова, омонімія поширюється на кожен з них.

2.2. Труднощі при перекладі українських термінів на позначення цивільно-правових відносин в англійській мові як мові

НУБІП України

перекладу

Існують деякі особливості викладення змісту та перекладу юридичного тексту в українській та англійській мовах, що ведуть до труднощів, що виникають у процесі його семантичної інтерпретації.

Юридичні терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській мові як мові перекладу поділяються на три різновиди за ознакою їхньої зрозумілості для різних верств населення [45; 71].

Таким чином, далі ітиметься про терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській мові як мові перекладу, що розподіляються на загальнозначущі терміни; спеціальні юридичні терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській мові; спеціально-юридичні терміни, що відбивають галузь спеціальних знань – цивільно-правових відносини у межах цивільно-правового юридичного дискурсу.

1. Загальнозначущі терміни характеризуються тим, що вони вживаються в повсякденному житті та відображають семантику у змісті повсякденної природи. Такі терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах зрозумілі усім комунікантам. До такої групи термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській при перекладі відносяться:

укр. доказ – англ. *evidence*;

укр. свідчення – англ. *testimony*;

укр. свідок – англ. *witness*;

укр. біженець – англ. *refugee*;

укр. притулок – англ. *shelter*;

укр. благодійність – англ. *charity* і т.д. і т.п.

2. Спеціальні юридичні терміни на позначення цивільно-правових

відносин в українській мові та в англійській при перекладі – це такі терміни, які характеризуються особливим правовим змістом. Звідси факт того, що такі

терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській при перекладі зрозумілі далеко не всім, а лише фахівцям у сфері

права:

укр. *вимушена оборона* – англ. *necessary defence*;

укр. *задоволення позову* – англ. *satisfaction of a claim*;

укр. *встановлювати обвинувачення* – англ. *to retaliate accusation* і т.д.

3. Спеціально-юридичні терміни, що відбивають галузь спеціальних знань – на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській при перекладі – це такі терміни, які мають бути зрозумілі юристові, що є ще і фахівцем в іншій області знань, наприклад, для юриста

сфері цивільного права є зрозумілі фінансові терміни зі сфери банківського права, а для юриста з галузі права інтелектуального права власності зрозумілі

терміни зі сфери кримінального права:

укр. *недоброякісна продукція* – англ. *inadequate goods*;

укр. *законодавство у сфері життєдіяльності та безпеки праці* – англ. *safety laws*;

укр. *правила техніки безпеки* – англ. *safety regulations*, і т.д.

Терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській при перекладі, що мають відповідники у загальнонавчальній

лексиці в сучасній українській та англійській мовах відносно небагато.

Таким чином, у завершення зазначимо, що основна функція термінологічної лексики на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській при перекладі номінативна. Терміни на

позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській при перекладі називають спеціальні поняття різних галузей знань. У цій

функції вони завжди виступають у науковому, публіцистичному, професійно-виробничому й діловому стилях [34; 76]. У той же час термінологічні одиниці

на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській при перекладі можуть вживатися й поза рими стилями. Це стосується тих ситуацій, коли такі терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській при перекладі досить часто використовуються в мові сучасної художньої літератури, в якій вони, крім свого прямого номінативного значення, набувають і додаткових значень, а також експресивного чи емоційного забарвлення – наприклад, при написанні детективів чи у фільмах, де проходять судові засідання з розподілу майна, розлучення, вирішення питань щодо місця проживання дитини і т.д. і т.п.

У зв'язку з появою нових галузей права, відкриття нових явищ виникають значні труднощі визначення галузевої і вузькоспеціальної термінології:

Галузеві терміни – це терміни, які вживаються лише в одній галузі знань, наприклад:

укр. правові норми – англ. acts;

укр. прийнятий закон – англ. adopted law; і т.д.

Вузькоспеціальні терміни в українському юридичному дискурсі – це такі терміни, які характерні для спеціальності даної галузі:

укр. позов – англ. lawsuit;

укр. список заарештованих із зазначенням їх провин – англ. charge sheet;

укр. священник – англ. chaplain.

В умовах, коли потрібно давати назви новим явищам та поняттям, багато загальноживаних слів набувають визначеної специфіки, що стосується також термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та в англійській при перекладі. Відбувається спеціалізація їх значення при передачі українських термінів на позначення цивільно-правових відносин при перекладі англійською мовою, а також відстежується уніфікація перекладних еквівалентів [65].

Іноколи в текстах юридичного дискурсу в українській та англійській

мовах зустрічаються слова і словосполучення, які відносяться до різних функціональних систем, тобто різних галузей.

Найважливішою ознакою українського терміну-словосполучення на позначення цивільно-правових відносин є його відтворюваність у професійній сфері вживання для вираження конкретного спеціального поняття [88]. За межами конкретної термінологічної системи українського правового дискурсу таке словосполучення не буде стійким і не сприйматиметься як зв'язана мовна одиниця. Отже, за кожним складеним терміном на позначення цивільно-правових відносин, чи терміном-словосполученням, стоїть стійка, стандартно відтворювана структура складного (розчленованого) професійного поняття [42; 76].

Далі, при перекладі українських термінів на позначення цивільно-правових відносин англійською мовою особливістю синтаксичної структури складеного терміну на позначення цивільно-правових відносин є те, що за зв'язаністю елементів його можна вважати вільними (оскільки його компоненти зберігають своє пряме значення) і одночасно – закритими (за причиною того, що при довільному включенні до його складу інших слів, такий термін на позначення цивільно-правових відносин втрачає свою термінологічність) [77; 61]. Порівняймо такі терміни в українській мові зі сфери юридичного дискурсу, як: укр. *слідча тасмниця* та укр. *важлива слідча тасмниця*; укр. *судова експертиза* та укр. *ретельна судова експертиза*.

2.3. Дериваційні особливості українських юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин при перекладі англійською мовою

При розгляді дериваційних особливостей українських юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин при перекладі

НУБІП України

англійською мовою взято до уваги те, що формування таких термінів відбувалося в різний спосіб, зокрема:

(а) шляхом утворення похідних слів, скорочень, словосполучень;

(б) шляхом поповнення лексемами, що утворюються за допомогою словотворчих ресурсів української мови;

(в) шляхом морфологічної афіксації;

(г) шляхом запозичення та абсорбації дериватів з інших мов.

НУБІП України

У межах нашого магістерського дослідження ми виділили два основних

типи українських юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин при перекладі англійською мовою. Це – терміни-слова і терміни-словосполучення.

НУБІП України

Спостереження над українською юридичною термінологією на

позначення цивільно-правових відносин при перекладі англійською мовою дають можливість виділити такі типи термінів відповідно до їхньої морфемної структури:

НУБІП України

1. Непохідні терміни на позначення цивільно-правових відносин при

перекладі англійською мовою:

укр. *оренда* – англ. *lease*;

укр. *нормативний акт* – англ. *act*;

укр. *вносити заставу* – англ. *bail*;

укр. *боргова розписка* – англ. *bond*;

укр. *квитанція* – англ. *check*;

укр. *дарування, дар* – англ. *gift*.

НУБІП України

2. Похідні на позначення цивільно-правових відносин при перекладі

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП УКРАЇНИ

англійською мовою:

укр. прийняття – англ. *acceptance*;

укр. дарувальник – англ. *grantor*;

укр. особа, якій що-небудь передається – англ. *grantee*;

НУБІП УКРАЇНИ

укр. наклеп / наплювання – англ. *defamation*;

укр. скасування рішення суду / припинення – англ. *discharge*;

укр. пограбування – англ. *robbery*.

3. Складні терміни на позначення цивільно-правових відносин при

перекладі англійською мовою:

укр. торговельна марка – англ. *trademark*;

укр. домовласник – англ. *landlord*;

укр. придбання нерухомості на правах оренди – англ. *leasehold*.

Аналіз морфологічної структури українських юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин при перекладі їх англійською мовою показав, що у складі української юридичної термінології переважають іменники.

Це пов'язано передусім з їх номінативною функцією, функцією позначення тих чи інших предметів та явищ в українському юридичному дискурсі [76]. Спостереження над словотворчими особливостями української юридичної термінологічної лексики на позначення цивільно-правових

відносин при перекладі її англійською мовою дають можливість дійти висновку, що дериваційні процеси в термінологічній системі української мови представлені переважно суфіксальними утвореннями [33]. Юридичні терміни-іменники на позначення цивільно-правових відносин утворюються, як правило, за різними моделями: від дієслівної основи, іменникової, рідше – прикметникової.

Щодо складних слів, то терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові утворюються синтаксико-морфологічним методом. В проаналізованих нами юридичних термінах на позначення

НУБІП України

цивільно-правових відносин ми виділили такий тип утворення, як:

1) інтеграція двох іменників (N + N)

укр. *купівля нерухомості на правах оренди* – англ. *leasehold*;

укр. *домовласник* – англ. *landlord*;

2) інтеграція прикметника та іменника(ів):

укр. *міжнародний договір* – англ. *treaty / contract*;

укр. *морський договір* – англ. *time-charter*;

укр. *авторське право* – англ. *copyright*; і т.д.

НУБІП України

Поєднання двох основ на прикладі першої групи є активним засобом творення композитів в українській мові та англійській. Виявлені нами складні терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові є

субординативними композитами, тобто їхні складові частини структурно і

семантично взаємозалежні, а також координативними складними словами,

один з компонентів яких не має переваги над іншим, обидва компоненти і

структурно, і семантично до якоїсь міри незалежні.

НУБІП України

Під час перекладу термінів на позначення цивільно-правових відносин в

українській мові вартує опиратися на знання про специфіку термінів як

лексичних одиниць на позначення цивільно-правових відносин в українській

мові в структурі юридичного дискурсу та орієнтуватися на тематику тексту з

тим, щоб уникнути неправильного вибору варіанту перекладу, оскільки

можуть траплятися омонімічні терміни, що не входять до фонду термінів на

позначення цивільно-правових відносин в українській мові.

НУБІП України

Висновки до Розділу 2

Говорячи про переклад термінів на позначення цивільно-правових

відносин в українській мові, з точки зору теорії, можна наголосувати на тому,

що український термін на позначення цивільно-правових відносин –

однозначний, не має конотативних значень, позбавлений синонімів, незалежно

НУБІП України

НУБІП України

від тексту термін перекладається терміном.

Далі, такий український термін на позначення цивільно-правових відносин англійською мовою повинен передаватися повним та абсолютним

НУБІП України

еквівалентом. Відповідно, існує думка багатьох науковців, що лише в ідеалі термін на позначення цивільно-правових відносин є однозначним і не має синонімів та конотацій. Таким чином, говорити про повний переклад “термін – терміном” можна лише в тих випадках, коли в англійській мові як мові

перекладу вже існує словниковий еквівалент, що належить до відповідної галузі – позначає цивільно-правові відносини.

НУБІП України

Отже, переклад терміна на позначення цивільно-правових відносин в українській мові англійською далеко не завжди є простою заміною слова мови оригіналу англійським відповідником чи еквівалентом.

НУБІП України

У перекладацькій практиці під терміном розуміють слова та словосполучення, що позначають специфічні об'єкти і поняття, якими оперують спеціалісти певної області науки чи техніки. В якості термінів на

позначення цивільно-правових відносин можуть використовуватись як слова,

НУБІП України

які застосовуються в рамках науково-технічного стилю, так і спеціальні значення, які застосовуються в українській мові та у мові перекладу в певній галузі, а також в якості загальноживаних слів, які мають добре всім відомі значення.

НУБІП України

Основна складність перекладу юридичних текстів української мови з насиченістю термінів на позначення цивільно-правових відносин, а власне сам процес перекладу термінів на позначення цивільно-правових відносин, полягає у розкритті та передачі засобами англійської мови іншомовних реалій

– українських. Механічне заучування термінів на позначення цивільно-

НУБІП України

правових відносин в українській мові та вивчення їх еквівалентів чи відповідників в англійській мові як мови перекладу, без проникнення у їх

сутність, без знання самих явищ, процесів та механізмів, про які йдеться в оригіналі, може призвести до грубих помилок у перекладі.

Отже, вартує зауважити, що будь-який український юридичний текст характеризується певною повторюваністю термінів на позначення цивільно-правових відносин. Тому для правильної передачі значення незнайомого і відсутнього у словниках терміна або термінологічного сполучення на позначення цивільно-правових відносин дуже важливо врахувати і співставити в англійській мові як мові перекладу всі випадки його вживання в такому тексті і лише після цього спробувати визначити значення терміну шляхом ознайомлення із спеціальною літературою з даного питання. Велику допомогу перекладачеві може надати можливість порівняти оригінал і переклад термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах.

РОЗДІЛ 3

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ

УКРАЇНСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ

СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

З огляду на проведений аналіз характерних ознак та тенденцій використання української юридичної термінології вважаємо слушним запропонувати таку класифікацію суб'єктів цивільних правовідносин для опису й аналізу термінів на позначення цивільно-правових відносин при перекладі їх англійською мовою:

- 1) терміни, які позначають статус особи, та які є в українському правовому дискурсі закріплені юридично;
- 2) терміни, які позначають статус особи, проте не є в українському правовому дискурсі закріплені юридично.

Так, в українській мові терміни на позначення цивільно-правових відносин, які позначають юридично закріплений статус індивіда, мають юридичну силу та повинні визначатися завжди точно. Інші терміни, які просто використовуються для номінації значення на позначення цивільно-правових відносин в українській мові, можуть перекладатися по-різному, тобто не є досить суттєвим як перекладати чи який синонім підбирати.

Щодо термінів на позначення цивільно-правових відносин, що є закріпленими юридично, такі терміни мають свої особливості і відтінки та їх не можна перекладати, використовувати взаємозамінно.

Як було вже зазначено вище, в українському та англійському юридичному дискурсі існують такі поширені прийоми перекладу термінів на позначення цивільно-правових відносин, як:

1) Прийом опису – це передача слова за допомогою поширеного пояснення значення українського терміна на позначення цивільно-правових відносин в англійській мові. Цей прийом вживається як у випадку відсутності відповідного за значенням терміна в українській мові, так і при поясненні такого терміна на позначення цивільно-правових відносин у словнику.

2) Прийом калькування – це переклад українського терміна чи терміна-словосполучення за його частинами з почерговим складанням таких частин в англійській мові. Такий переклад відтворює український термін на позначення цивільно-правових відносин дослівно.

3) Транслітерація – це побуквенна чи пофонемна передача лексичної одиниці в українському юридичному дискурсі у сфері на позначення цивільно-правових відносин за допомогою алфавіту мови перекладу – англійської.

4) Конкретизація – процес, при якому українська одиниця більш широкого змісту передається в англійській мові одиницею конкретного (точнішого) змісту.

5) Експлікація – такий процес при перекладі українських термінів на позначення цивільно-правових відносин англійською мовою, коли лексична

одиниця в українській мові замінюється словом (словосполученням) / терміном / терміносполученням, яке передає його значення в англійській мові.

Існує ряд термінів-словосполучень на позначення цивільно-правових відносин в українській мові, які не допускають дослівного перекладу, хоч мають еквіваленти в англійській мові. Проте такі терміни на позначення цивільно-правових відносин рідко зустрічаються в юридичній термінології.

Найбільш складними для перекладу є терміни на позначення цивільно-правових відносин, які мають різні значення не тільки у різних галузях науки і техніки, а й навіть в одній галузі. Такі терміни на позначення цивільно-правових відносин перекладаються шляхом відбору варіанта-аналога, який найточніше передає би значення терміну у залежності від слів, які знаходяться у тісному зв'язку з таким українським терміном.

Проілюструємо аналіз українських юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин, а точніше – яскраво виражені приклади суб'єктів цивільних правовідносин, які взято з Цивільного кодекса України.

1) *Укр. адвокат* ‘особа, яка надає фізичним і юридичним особам різні види юридичної допомоги, передбачені законодавством’.

Словники англійської мови – тлумачні, перекладні й т.д., надають цілий синонімічний ряд термінів як варіантів перекладу, і тому зробити найбільш точний переклад стає проблематичним.

Англ. *a lawyer*, англ. *a barrister*, англ. *an attorney*, англ. *a counsellor*, англ. *a solicitor*.

Ступінь складності перекладу термінів на позначення цивільно-правових відносин залежить від ступеню спорідненості правових систем, тому що саме різниці в системах впливаються в лінгвістичні розбіжності. У першу чергу, це стосується трьох сфер термінології, тобто термінів на позначення цивільно-правових відносин, які використовуються в українській мові для визначення різних видів юридичної професії, судових систем і певних галузей та інститутів права.

Тобто, у сфері юридичних професій спеціаліст, який одержав право (свідоцтво, ліцензію) консультувати клієнтів з правових питань та представляти їхні інтереси в суді, українською мовою називається *адвокат*. У

той же час прямого еквівалента в англо-саксонській правовій системі не існує, а є такі визначення, як англ. *lawyer*, англ. *barrister*, англ. *solicitor*, англ. *attorney*.

Таким чином, важливим є вивчення різних видів систем права. В Англії, наприклад, є чітка різниця між представниками юридичної професії, які називаються англ. *barrister* та англ. *solicitor*. Так, англ. *barrister* у множині відноситься до представників адвокатської професії, які уповноважені виступати та представляти інтереси своїх клієнтів у судах всіх рівнів, у той час як англ. *solicitor* у формі множини позначає осіб, що мають право захищати справи лише в судах нижчої інстанції, мирових або магістратських судах.

Цікавим фактом є те, що у США до юристів зазвичай звертаються як англ. *attorney*, англ. *lawyer*, водночас, більш формальним є англ. *attorney-at-law*. На відміну від представників цієї професії в Англії, вони уповноважені представляти клієнтів у суді будь-якого рівня.

Враховуючи той факт, що правова комунікація може відбуватися й в рамках різних правових систем, слід зазначити, що важливим чинником правильного перекладу є розуміння всієї структури системи, значення її інститутів. Так, порівнюючи систему загального права із системою цивільного права, необхідно вказати на великі розбіжності в ієрархії судів та існування певних інстанцій.

Тому, саме тут доречно застосувати прийом опису та конкретизацію цього терміна.

Англ. *an attorney* ‘a person authorized to practice law by a state following a bar examination and the meeting of other qualifying requirements’ – тобто особа, уповноважена державою на заняття адвокатською діяльністю після складання іспиту в адвокатурі та відповідності іншим кваліфікаційним вимогам.

Англ. *a solicitor* ‘In the United Kingdom, an attorney who may provide all legal services except representing a client in court. Only a specially trained attorney,

called a barrister, makes court appearances. The United States does not make this distinction among attorneys’ – тобто особа, яка у Сполученому Королівстві

Великої Британії та Північної Ірландії є адвокатом, який може надавати всі юридичні послуги, крім представлення інтересів клієнта в суді. Тільки спеціально підготовлений адвокат, який називається так званім «вищим» адвокатом (*a barrister*), виступає в суді. Сполучені Штати не роблять такої відмінності серед адвокатів.

Англ. *a barrister* ‘In Great Britain, a lawyer who may argue cases in superior courts’ – тобто особа, яка у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії є юристом / адвокатом, який може розглядати справи у вищих судах.

Англ. *a lawyer* ‘someone whose profession is to provide people with legal advice and services’ – тобто особа, чия професія полягає в тому, щоб надавати людям юридичні консультації та послуги.

Англ. *a counsellor* ‘a licensed attorney’ – тобто особа, що є ліцензованим адвокатом.

Такий український термін *адвокат* є суто юридичним, бо має юридичну силу та повинен визначатися точно.

2) Укр. *бенефіціарій* ‘юридична або фізична особа, на користь якої здійснюють довірні функції’, про що переклад у словнику англійською мовою відзначається англ. *a beneficiary*.

Англ. *a beneficiary* ‘a person or organization legally entitled to receive benefits through a legal device, such as a will, trust, or life insurance policy’; ‘someone who gets an advantage from a situation’ – укр. особа або організація, яка має законне право на отримання виплат через юридичний засіб, такий як заповіт, довіра чи поліс страхування життя; той, хто отримує перевагу від ситуації.

При аналізі українського терміна на позначення цивільно-правових відносин було відстежено, що термін походить з англійської мови, до якого застосовано прийом транслітерації – побуквенна чи пофонемна передача

вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Український термін на позначення цивільно-правових відносин є юридично закріпленим.

3) Укр. *боржник* ‘сторона в цивільному зобов’язанні, яка повинна здійснити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, сплатити гроші та ін.) або утриматися від неї’, про що переклад у словнику позначає англ. *a debtor*.

Англ. *a debtor* ‘a person or entity (such as a business) who owes money’ – укр. фізична або юридична особа (наприклад, бізнес), яка має грошовий борг ; англ. *a debtor* ‘a person who owes a debt’ – укр. особа, яка має борг.

Такий термін на позначення цивільно-правових відносин в англійській мові є словниковим відповідником, тобто при перекладі ніяких перетворень не відбувається, а використовується лексична заміна одного на інше.

Застосований прийом опису, термін є суто юридичним в українській та англійській мовах.

4) Укр. *спадкоємець* ‘носій права спадкування, а також правомочності спадкування після прийняття спадщини’, відповідно до якого переклад у словнику англійської мови подає такі терміни, як *an heir*, *an inheritor*.

Англ. *an inheritor*, у множині *inheritors* ‘persons or organizations who receive property from someone who dies’ – укр. особи чи організації, які отримують майно від померлого.

Англ. *an heir* ‘someone who will receive money, property, or a title when another person dies’ – укр. хтось, хто отримає гроші, майно або право на володіння чимось, коли інша людина помере.

Застосовано прийом конкретизації, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах – закріплений юридично.

5) Укр. *відповідач* ‘суб’єкт владних повноважень, а у випадках, передбачених законом, й інші особи, до яких звернена вимога позивача’, про

НУБІП України
що еквівалентом як переклад англійською мовою у словнику є термін: англ. *a defendant*.

Англ. *a defendant* ‘the party against whom a criminal or civil action is brought’ – укр. ;

НУБІП України
Англ. *a defendant* ‘someone who has been accused of a crime and is on trial’ – укр. той, кого звинувачують у злочині і перебувають під судом;

Англ. *a defendant* ‘the person against whom a lawsuit is filed’. In some types of cases (such as divorce) a defendant may be called a respondent – укр. особа, проти якої подається позов. У деяких видах справ (наприклад, розлучення)

НУБІП України
укр. *відповідач* відзначається іншим еквівалентом – англ. *respondent*.
Англійські терміни при перекладі є словниковими відповідниками; закріплені юридично.

б) Укр. *позивач* ‘особа, на захист прав, свобод та інтересів якої подано адміністративний позов до адміністративного суду, а також суб’єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подана позовна заява до адміністративного суду’, в англійській мові відповідають такі терміни на позначення цивільно-правових відносин, як: англ. *a claimant* та англ. *a plaintiff*.

НУБІП України
Англ. *a plaintiff* ‘the person, corporation, or other legal entity that initiates a lawsuit seeking damages, enforcement of a contract, or a court determination of rights’. In certain states and for some types of lawsuits, the term *petitioner* is used instead of *plaintiff* – укр. особа, корпорація чи інша юридична особа, яка порушує позов про відшкодування збитків, забезпечення виконання договору

НУБІП України
або судового визначення прав. У деяких штатах і для деяких видів судових позовів замість укр. *позивача* – англ. *plaintiff* вживається термін укр. *позивач* – англ. *petitioner*.

Англ. *a claimant* ‘one that asserts a claim’ – укр. той, що висуває претензію.

НУБІП України
При перекладі українського терміну на позначення цивільно-правових відносин англійською мовою використовується прийом конкретизації номінації. В українській та англійській мовах термін закріплений юридично.

7) Укр. *громадянин* ‘фізична особа (індивід), яка має громадянство даної держави’, причому його еквівалентом/ відповідником в англійській мові є англ. *a citizen*.

Англ. *a citizen* ‘someone who has the right to live permanently in a particular country and has the right to the legal and social benefits of that country as well as legal obligations towards it; someone who lives in a particular town or city’ – укр. особа, яка має право постійно проживати в певній країні і має право на юридичні та соціальні блага цієї країни, а також юридичні зобов'язання щодо неї; хтось, хто живе в певному місті чи місті.

При перекладі англійською мовою відбувається лексична заміна, сам термін є загальноживаним для української мови взагалі, а також для англійської як мови перекладу.

9) Укр. *потерпілий* ‘потерпілим визнається особа, якій злочином заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду’, англійський переклад у словнику: *a victim*.

Англ. *a victim* ‘someone who has been harmed, injured, or killed as the result of a crime; someone who has been affected by a bad situation such as an accident or an illness; someone who has suffered as a result of the actions or negative attitudes of someone else or of people in general’ – укр. особа, яка зазнала шкоди, поранена або вбита внаслідок злочину; хтось, хто постраждав від поганої ситуації, наприклад, нещасного випадку або хвороби; хтось, хто постраждав внаслідок дій чи негативного ставлення когось іншого чи людей загалом.

Аналізуючи цей термін можна зазначити, що такий термін є загальноживаним, який втратив свою суто юридично силу. При перекладі ніяких перетворень не відбувається в англійській мові.

9) Укр. *порушник* ‘той, хто порушує закони, розпорядження влади або правила, розпорядок чого-небудь і т. ін.’, переклад у словнику: англ. *a breaker*, англ. *an intruder*, англ. *a violator*.

НУБІП України
Англ. *an intruder* 'someone who enters a place where they are not allowed to go, especially to commit a crime' – укр. той, хто входить у місце, куди їм заборонено, особливо для вчинення злочину.

Застосовується прийом перекладу конкретизація, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах має юридичну силу.

НУБІП України
10) Укр. *прокурор* 'посадова особа, яка наділена повноваженнями щодо здійснення прокурорського нагляду', тоді як переклад у словнику: англ. *a prosecutor*.

НУБІП України
Англ. *prosecutor* 'a lawyer who works for the local, state, or federal government to bring and litigate criminal cases' – укр. юрист, який працює на місцевий, державний або федеральний уряд, щоб порушувати та розглядати кримінальні справи; англ. 'a lawyer whose job is to prove in court that someone accused of a crime is guilty' – укр. юрист, робота якого полягає в тому, щоб довести в суді, що обвинувачений у злочині винен.

НУБІП України
Прийом перекладу англійською мовою – лексична заміна. Термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах закріплений юридично.

НУБІП України
11) Укр. *суддя* 'це посадова особа, наділена у конституційному порядку повноваженнями здійснювати правосуддя та виконувати обов'язки на професійній основі в суді', переклад англійською мовою у словнику досить широкомасштабно представлений: англ. *an adjudicator*, англ. *a bencher*, англ. *a court*, англ. *a jurat*, англ. *a justice*, англ. *a justiciary*, англ. *a judge*, англ. *a magistrate*, англ. *a trier*, англ. *a member of judicial body*, англ. *a member of the bench*, англ. *a legal profession member*, англ. *a gownsmen*, англ. *a trier of law*.

НУБІП України
Англ. *a judge* відзначається декількома гніздами у дефінітивному полі.

Так, наприклад:

НУБІП України
1) An official with the authority and responsibility to preside in a court, try lawsuits, and make legal rulings. Judges are almost always attorneys. In some states, "justices of the peace" may need only pass a test, and federal and state

"administrative law judges" are often lawyer or nonlawyer hearing officers specializing in the subject matter upon which they are asked to rule. – укр. Посадова

особа, яка має повноваження та відповідальність головувати в суді, розглядати

позови та виносити судові рішення. Судді майже завжди адвокати. У деяких

штатах «мировим суддям» може знадобитися лише пройти іспит, а федеральні

та державні «судді з адміністративного права» часто є юристами або неюристами, які спеціалізуються на питаннях, щодо яких їм пропонується

ухвалити рішення;

2) The word "court" often refers to the judge – укр. слово «суд» часто відноситься до судді;

3) To make a legal conclusion, as in "The court judged the defense of self-defense to be unpersuasive" – укр. зробити правовий висновок, як у «Суд визнав захист самооборони непереконаливим».

Тут також виникають певні термінологічні проблеми, бо такі та їм подібні терміни в українській та англійській мовах стосуються судових посад.

Так, наприклад, в Англії та Австралії існують такі терміни, як англ. *judge*,

англ. *justice* (судді Верховного Суду), англ. *magistrate* (лише мирові судді). А

в Україні існує лише один термін *суддя*, він застосовується для суддів усіх рівнів.

Тому є важливим визначити значення терміну, використовуючи прийом опису, а потім вже застосувати конкретизацію. Термін на позначення

цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах є суто юридичним.

12) Укр. *кредитор* 'позикодавець, той, що дає що-небудь у борг, у кредит і має право на одержання платежу від особи, якій була довірена на

певний строк та чи інша цінність; 'у цивільному праві сторона в зобов'язанні, яка має право вимагати від іншої сторони — боржника виконання зобов'язання

здійснити певні дії (передати майно, виконати роботу тощо)'. Переклад англійською мовою у словнику: *a lender*.

Англ. *a lender* ‘a person or a financial institution such as a bank that lends money’ – укр. особа або фінансова установа, наприклад банк, що надає гроші в борг.

Термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах юридично закріплений та є словниковим відповідником.

13) Укр. *покупець* ‘фізична або юридична особа, яка здійснює оплату грошима і є набувачем товару або послуги’, переклад у словнику англійської мови: англ. *a buyer*, англ. *a bargaineer*, англ. *a customer*, англ. *a purchaser*, англ. *a shopper*, англ. *a taker*, англ. *a vendee*.

Англ. *a customer* ‘a person or company that buys goods or services’ – укр. особа чи компанія, яка купує товари чи послуги.

Приєм перекладу – конкретизація, сам термін став загальноживаним для української / англійської мови взагалі, бо досить часто застосовується не юридично.

14) Укр. *продавець* ‘людина або організація, яка за відповідну винагороду передає покупцю (продас) товар чи послугу. У вузькому значенні — особа, що безпосередньо контактує з покупцями і здійснює продаж товару’, чий відповідником при перекладі у словнику англійської мови відстежуємо такі терміни: англ. *a bargainor*, англ. *a seller*, англ. *a vendor*.

Англ. *a seller* ‘someone whose job is to sell something’ – укр. хтось, чия робота — щось продати.

Застосовується прийом конкретизації, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах не є суто юридичним.

15) Укр. *підприємець* ‘особа, яка здійснює підприємницьку діяльність – приватним виробництвом, торгівлею, посередництвом, наданням послуг’, якому в англійській мові відповідає ціла низка термінів через переклад у словнику: англ. *a boss*, англ. *an employer*, англ. *an entrepreneur*, англ. *industrialist*, англ. *manufacturer*, англ. *owner of a factory*, англ. *taker*, англ. *undertaker*.

Англ. *an employer* 'a person, company, or organization that pays someone to work for them as a member of their staff' – укр. особа, компанія чи організація, які платять комусь за те, щоб він працював на них як співробітник.

Термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах не є закріпленим юридично, прийом під час перекладу англійською мовою – конкретизація.

16) Укр. *іноземець* 'громадянин, підданий іншої держави, країни; чужоземець, чужинець. Дослівно — «особа з інших земель», переклад англійською мовою розгалужений: англ. *an alien*, англ. *a foreign person*, англ. *a foreigner*, англ. *a stranger*, англ. *a foreign national*, англ. *a non-resident*.

Англ. *an alien* 'someone who is not a citizen of the country they are living in' – укр. особа, яка не є громадянином країни, в якій вони проживають.

Прийом перекладу – конкретизація, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах є загальновизначеним.

17) Укр. *юридична особа* 'організація, суб'єкт права, здатний від свого імені набувати майнових і особистих немайнових прав і нести обов'язки та самостійно брати участь у правовідносинах, бути позивачем та відповідачем у суді', переклад у словнику англійських термінів: англ. *alegal entity*, англ. *a juridical person*, англ. *a juristic person*, англ. *alegal person*.

Англ. *a legal person* 'a body of persons or an entity (as a corporation) considered as having many of the rights and responsibilities of a natural person and esp. the capacity to sue and be sued' – укр. сукупність фізичних або юридичних осіб (як корпорація), які вважаються такими, що мають багато прав та обов'язків фізичної особи та, зокрема, здатність пред'явити позов і бути засудженим.

Цей термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах має двоконпонентний синтаксичний тип, закріплений юридично, перекладається за допомогою конкретизації.

18) Укр. *фізична особа* у цивільному праві термін, що використовується для позначення людини (громадянина) як учасника

правових відносин, причому переклад у словнику англійських юридичних термінів: англ. *an individual person*, англ. *a natural person*, англ. *a physical person*, англ. *a physical body*, англ. *an individual*.

Англ. *a natural person* ‘a human being as distinguished from a person (as a corporation) created by operation of law compare juridical person, legal person’ – укр. людина на відміну від особи (як корпорації), створеної в силу закону порівняти юридична особа, юридична особа.

Термін є також двокомпонентний, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах закріплений юридично та переклад здійснюється за допомогою конкретизації.

19) Укр. *злочинець* ‘людина, яка чинить злочин – протиправну дію’, про що переклад у словнику: англ. *a criminal*, англ. *a delinquent*, англ. *an offender*, англ. *a felon*.

Англ. *a criminal* ‘a person who has been convicted of a crime’ – укр. особа, яка була засуджена за злочин.

Термін перекладається за допомогою конкретизації, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах, скільки відносин у сфері кримінального права, є юридично закріпленим.

20) Укр. *арбітр* ‘особа, яку або призначають відповідні органи, або обирають самі сторони за добровільною згодою з метою розв’язання спорів, конфліктів, суперечок’, чийм відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *an arbitrator*.

Англ. *an arbitrator* ‘an impartial person or group that is given the power by disputing parties to resolve their dispute compare mediator’ – укр. неупереджена особа або група, якій сторони в суперечці надлені повноваженнями вирішити свій суперечку, порівняй посередник; англ. ‘someone who is officially chosen to hear both sides of an argument and to make a decision about what should be done’ – укр. той, кого офіційно вибрали, щоб вислухати обидві сторони суперечки та прийняти рішення про те, що слід робити.

НУБІП УКРАЇНИ

Термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах закріплений юридично та перекладається транслітерацією.

21) Укр. *свідок* ‘особа, якій можуть бути відомі будь-які обставини, що мають значення для розслідування і вирішення кримінальної, адміністративної чи цивільної справи, і яка викликана для дати свідчень’, чіім відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *a witness*.

Англ. *a witness* ‘a person who testifies under oath at a deposition or trial, providing firsthand or expert evidence’ – укр. особа, яка дає свідчення під присягою під час давання показань або судового розгляду, надаючи свідчення з перших вуст або експертів.

Термін закріплений юридично, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах при перекладі ніяких перетворень не переймає, а використовується лексична заміна одного на інше.

22) Укр. *присяжний* ‘непрофесійний суддя, який бере участь у судовому процесі’, чіім відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *a juror*.

Англ. *a juror* ‘a person who serves on a jury’ – укр. особа, яка входить до складу присяжних.

Приєм перекладу – пошук словникового відповідника, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах закріплений юридично.

23) Укр. *присяжні* ‘колегіальний орган, що використовується в якості судді, члени якої не є професійними суддями’, чіім еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *a jury*.

Англ. *jury* ‘a group of people selected to apply the law, as stated by the judge, to the facts of a case and render a decision, called the verdict’ – укр. група людей, обраних для застосування закону, як стверджує суддя, до фактів справи та винесення рішення, яке називається вироком.

НУБІП України

Термін на позначення кримінально-правових відносин в українській та англійській мовах закріплений юридично.

24) Укр. *заповідач* ‘той, хто заповідає що-небудь комусь у спадок’, чиїм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *a testator*.

НУБІП України

Англ. *a testator* ‘someone who makes a will’ укр. той, хто складає заповіт.

Термін є закріпленим юридично, а також при перекладі терміна на позначення цивільно-правових відносин з українською англійською мовою ніяких перетворень не відбувається.

НУБІП України

25) Укр. *землевласник* ‘особа, яка володіє землею на правах приватної власності’, чиїм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є один із таких термінів, як: англ. *a landlord*, англ. *a landowner*, англ. *a landed proprietor*.

НУБІП України

Англ. *a landlord* ‘the owner of real estate, such as a house, apartment building, or land’ укр. власник нерухомого майна, такого як будинок, багатоквартирний будинок або земельна ділянка.

Використовується лексична заміна при перекладі, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах є закріпленим юридично.

НУБІП України

26) Укр. *поліція (міліція)* ‘спеціальна структура виконавчої влади, яка охороняє громадський порядок, веде боротьбу із злочинністю, захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян’, причому застарілий варіант українського терміну перекладається у словнику: англ. *militia*.

НУБІП України

Англ. *Militia* ‘the members of a police force / the control and regulation of affairs affecting the order and welfare of a political unit and its citizens’ – укр. члени поліції / контроль і регулювання справ, що впливають на порядок і добробут політичного підрозділу та його громадян.

НУБІП України

Такий термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах входить безпосередньо до галузі права, тому вважаємо

НУБІП України

його юридично закріпленим Переклад, який був застосований – транслітерація.

27) Укр. *неповнолітній* ‘будь-яка особа, яка не набула повноліття згідно

із законом запитувальної держави’, чиїм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є один із таких термінів, як: англ. *minor*, англ. *juvenile*.

Англ. *minor*, англ. *juvenile* ‘someone under legal age’ – укр. хтось неповнолітній.

Приєм перекладу – конкретизація, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах закріплений юридично.

28) Укр. *нотаріус* ‘законодавчо уповноважена особа, в компетенцію якої

входить вчинення нотаріальних дій, а не послуг, з метою надання їм юридичної вірогідності посадових осіб, на які покладено обов'язок

посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені законом’, чиїм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *a notary*

public.

Англ. *a notary public* ‘a licensed public officer who administers oaths, certifies documents, and performs other specified functions’ – укр. ліцензований державний службовець, який виконує присяги, засвідчує документи та виконує інші визначені функції.

Цей термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах є суто юридичним, двокомпонентним. При перекладі використовується лексична заміна.

29) Укр. *обвинувачений* ‘особа, щодо якої на підставі достатності доказів

про скоєння нею злочину в установленому законом порядку винесена постанова про притягнення до участі в справі’, чиїм еквівалентом /

відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *a defendant* або англ. *accused*.

НУБІП України
Англ. *a defendant* ‘the person against whom a lawsuit is filed’ – укр. особа, проти якої подається позов.

Переклад здійснюється за допомогою конкретизації, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах закріплений юридично.

НУБІП України
30) Укр. *опікун* ‘особа, на яку покладено безпосереднє здійснення опіки, законний представник підопічного’, чиїм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *a guardian*.

НУБІП України
Англ. *a guardian* ‘an adult who has been appointed by a court to control and care for a minor or the minor’s property’ – укр. повнолітня особа, призначена судом для контролю та догляду за неповнолітнім або майном неповнолітнього.

Термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах є юридично закріпленим, при перекладі ніяких перетворень не відбувається.

НУБІП України
31) Укр. *орендар* ‘фізична або юридична особа, що уклала з власником будь-якого майна договір оренди та отримала у тимчасове володіння і користування таке майно’, чиїм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *a lessee* або англ. *tenant*.

НУБІП України
Англ. *a lessee* ‘also known as the tenant, the person who rents real estate from the owner (the lessor)’ – укр. також відомий як орендар, особа, яка орендує нерухомість у власника (орендодавця).

Прийом перекладу – конкретизація, термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах юридично закріпленим.

НУБІП України
32) Укр. *орендодавець* ‘особа, що має повноваження законом або власником здавати майно в оренду’, чиїм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *a lessor*.

Англ. *a lessor* ‘the owner of real property, who rents it to the tenant, or lessee’ – укр. власник нерухомого майна, який здає його в оренду орендареві.

НУБІП України

Термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах закріплений юридично, при перекладі використовується лексична заміна.

33) Укр. *підозрюваний* ‘особа, затримана за підозрою у скоєнні злочину, або особа, до якої застосовано запобіжний захід до винесення постанови про притягнення її як обвинуваченого’, чиїм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є один із варіантів: англ. *an accused*, англ. *suspect*.

Англ. *an accused* ‘a person who has been arrested for or formally charged with a crime’ – укр. особа, яка була заарештована або офіційно обвинувачена у вчиненні злочину.

Переклад здійснюється за допомогою конкретизації, термін на позначення кримінально-правових відносин в українській та англійській мовах – юридично закріплений.

34) Укр. *посередник* ‘особа чи установа, організація і т. ін., що сприяє встановленню та здійсненню ділових контактів, торговельних або дипломатичних зносин між ким-, чим-небудь. // Те, що виступає проміжною ланкою у взаємодії між чим-небудь або в процесі перетворення чогось’, чиїм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *a facilitator*.

Англ. *a facilitator* ‘someone who helps a person or organization to find a solution to a problem’ – укр. хтось, хто допомагає людині чи організації знайти рішення проблеми.

Термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах є загальноживаним, використовується лексична заміна.

35) Укр. *працівник* ‘фізична особа, яка працює на підставі трудового договору на підприємстві, в установі або організації чи у фізичної особи, яка використовує найману працю’, чиїм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *an employee*.

НУБІП України
Англ. *an employee* ‘a person who is hired to work for another person or business (the employer) for compensation and is subject to the employer’s direction as to the details of how to perform the job’ – укр. особа, яка найнята для роботи на іншу особу або підприємство (роботодавця) за винагороду і підлягає вказівкам роботодавця щодо деталей виконання роботи.

НУБІП України
Термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах – загальнозживаний, використовується лексична заміна.

36) Укр. *роботодавець* ‘власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, незалежно від форм власності, виду діяльності, господарювання, і фізична особа, яка використовує найману працю, яка найняла працівника за трудовим договором (контрактом)’, чийм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *an employer*.

НУБІП України
Англ. *an employer* ‘the person or entity that hires someone (an employee) to do work for compensation and has the right to control how the employee does the job’ – укр. фізична або юридична особа, яка наймає когось (працівника) для виконання роботи за винагороду і має право контролювати, як працівник виконує роботу.

НУБІП України
Термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах загальнозживаним, при перекладі ніяких перетворень не відбувається.

37) Укр. *співвласник* ‘власник частини майна, цінностей, іншою частиною якого володіють інші власники’, чийм еквівалентом / відповідником при перекладі англійською мовою та закріплення у словнику є англ. *a co-owner*.

НУБІП України
Англ. *a co-owner* ‘one of two or more individuals or entities owning property together’ – укр. одна з двох або більше фізичних або юридичних осіб, які спільно володіють майном.

Термін на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах є складним, юридично закріпленим. Використовується лексична заміна при перекладі українського терміна англійською мовою.

Отже, проаналізувавши все вищезазначене можна зробити висновок, що загалом юридичні терміни мають такі самі шляхи передачі з української мови англійською. Прийоми, які більше всього використовуються при перекладі українських юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин –

це конкретизація, прийом опису, лексична заміна, тобто український термін на позначення цивільно-правових відносин є словниковим відповідником, та в деяких випадках транслітерація.

Головною проблемою перекладу українських юридичних термінів та термінів-словосполучень на позначення цивільно-правових відносин є їхня багатозначність не тільки серед різних сфер права, але й всередині самої системи юридичного дискурсу. Точне значення терміну на позначення цивільно-правових відносин можна виявити лише за допомогою контексту та інших термінів, що пов'язані між собою у тексті.

Висновки до Розділу 3

Третій розділ магістерського дослідження присвячено спробі аналізу та опису прийомів перекладу термінологічних одиниць на позначення цивільно-правових відносин в українській мові, а предметом аналізу послужили юридичні терміни зі сфери цивільно-правових відносин. Було розглянуто класифікацію суб'єктів цивільних правовідносин, зокрема з огляду на проведений аналіз характерних ознак та тенденцій використання юридичної термінології, терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській та англійській мовах були поділені на (а) терміни, які позначають статус особи та закріплені юридично та (б) терміни, які позначають статус особи та не закріплені юридично.

НУБІП України

За допомогою найпоширеніших прийомів перекладу юридичних термінів на позначення цивільно-правових відносин в українській мові є такі, як прийом опису, прийом калькування, транслітерація, конкретизація.

Ми проаналізували, що юридичні терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові, які позначають суб'єктів цивільних правовідносин, зазвичай перекладаються англійською мовою шляхом конкретизації, опису та лексичної заміни.

Зібраний і проаналізований нами матеріал дозволяє підтвердити думку, що українські юридичні терміни на позначення цивільно-правових відносин в більшій мірі є простими та однокомпонентними, а складні терміни, двокомпонентні та більше траплялись рідко. Варто зазначити, що терміни, які позначають статус особи та закріплені юридично в українській юридичній терміносистемі – переважають.

Водночас необхідно підкреслити, що ступінь складності перекладу з української мови англійською залежить від ступеню спорідненості правових систем, тому що саме різниці в системах впливаються в лінгвістичні розбіжності. У першу чергу, це стосується трьох сфер термінології, тобто термінів на позначення цивільно-правових відносин, які використовуються для визначення різних видів юридичної професії, судових систем і певних галузей та інститутів права в обох мовах – українській та англійській.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

Наукові поняття визначаються спеціальними словами – термінами, які складають основу наукової мови. Отже, термін – це слово або усталене словосполучення, що чітко й однозначно позначає наукове чи спеціальне поняття. Термін не називає поняття, як звичайне слово, а навпаки, поняття приписується терміну, додається до нього. У цій різниці вбачається відома конвенційність терміна, яка полягає в тому, що вчені чи фахівці тієї чи іншої галузі домовляються, що розуміти, яке поняття вкладати в той або інший термін. У результаті конкретний зміст поняття, визначеного терміном, буде зрозумілим лише завдяки його дефініції – лаконічному, логічному визначенню, яке зазначає суттєві ознаки предмета, або зазначення понять, тобто його зміст і межі.

Сучасний переклад юридичної лексики висуває до терміна кілька вимог. Найважливіші з них такі: 1) термін має відповідати правилам та нормам української та англійської мов; 2) термін має бути систематичним; 3) для терміна характерна дефінітивність, тобто кожен термін співставляється з чітким окремим визначенням, яке орієнтує на відповідні поняття в українській та англійській мовах; 4) терміну властива відносна незалежність від контексту в українській та англійській мовах; 5) термін повинен бути точним; 6) термін має бути коротким в українській та англійській мовах, хоча дана вимога часто протирічить вимогам точності, власне щодо повноти терміна; 7) термін має прагнути до однозначності в межах однієї терміносистеми, наприклад, юридичної; 8) для термінології нехарактерна синонімічність; 9) терміни в українській та англійській мовах експресивно нейтральні.

Одна з головних перепон перекладу термінів на позначення цивільно-правових відносин з української мови англійською може бути їх (а) неоднозначність, (б) відсутність перекладних відповідників (у випадку

термінів-неологізмів), (в) національна варіативність (тобто для українського юридичного терміна на позначення цивільно-правових відносин наявність різних термінів-відповідників у американському, британському, канадському та інших варіантах англійської мови, що позначають одне й те ж явище, процес, об'єкт тощо).

Терміни в українській мові як їхні еквіваленти й відповідники у процесі перекладу та як результат перекладацької діяльності також розподіляються за видами. Розрізняються терміни загальноживані, спеціально-юридичні та спеціально-технічні. Також усі терміни на позначення цивільно-правових відносин в українській мові та їх переклад англійською за своєю будовою поділяються на прості, складні та терміни-словосполучення.

За класифікацією термінів А. В. Суперанської, Н. В. Подольської, Н. В. Васильєвої, поділяють терміни на такі групи чи види: 1) терміни-слова; 2) терміни-словосполучення; 3) багатоконпонентні терміни.

З огляду на проведений аналіз характерних ознак та тенденцій використання української юридичної термінології було запропоновано класифікацію суб'єктів цивільних правовідносин для опису й аналізу термінів на позначення цивільно-правових відносин при перекладі їх англійською мовою: терміни, які позначають статус особи, та які є в українському правовому дискурсі закріплені юридично; терміни, які позначають статус особи, проте не є в українському правовому дискурсі закріплені юридично.

Однією з характерних рис юридичної термінології є її поширеність. Найрізноманітніші суспільні відносини є предметом правового регулювання. Практично немає такої сфери життя, якої б прямо чи опосередковано не стосувалося право. Таким чином, зазначимо, що в нормативних актах використовуються і побутова лексика, і номенклатура виробничих виробів, і найменування різних послуг, словниковий склад самих різних галузей знань.

НУБІП України

SUMMARY

The master thesis looks at the scientific concepts as defined by special words, which are called terms that form the basis of scientific language. Thus, a term is a word or a well-established phrase that clearly and unambiguously denotes a scientific or special concept. The term does not name the concept as an ordinary word, but on the contrary, the concept is attributed to the term, added to it. This difference is seen in the well-known conventionality of the term, which is that scientists or specialists in a particular field agree on what to understand, what concept to invest in a particular term. As a result, the specific meaning of the concept defined by the term will be clear only through its definition – a concise, logical definition, which indicates the essential features of the subject, or indication of concepts, i.e. its content and boundaries.

Modern translation of legal vocabulary makes several demands on the term. The most important of them are: 1) the term must comply with the rules and regulations of the Ukrainian and English languages; 2) the term must be systematic; 3) the term is characterized by definiteness, ie each term is compared with a clear separate definition, which focuses on the relevant concepts in the Ukrainian and English languages; 4) the term is characterized by relative independence from the context in Ukrainian and English; 5) the term must be accurate; 6) the term should be short in Ukrainian and English, although this requirement often contradicts the requirements of accuracy, in fact the completeness of the term; 7) the term should strive for unambiguity within one terminological system, for example, legal; 8) synonymy is uncharacteristic for terminology; 9) terms in Ukrainian and English are expressively neutral.

One of the main obstacles to the translation of terms to denote civil law relations from the Ukrainian language in English may be their (a) ambiguity, (b) lack of translation equivalents (in the case of neologisms), (c) national variability – for

the Ukrainian legal term to denote civil law relations, the presence of different corresponding terms in the American, British, Canadian and other versions of the English language, denoting the same phenomenon, process, object, etc.

Terms in the Ukrainian language as their equivalents in the translation process and as a result of translation activities are also divided into types. There are commonly used terms, special-legal and special-technical terms. Also, all terms to denote civil law relations in the Ukrainian language and their translation into English are divided by their structure into simple, complex and phrase terms.

According to the classification of terms by A. Superanska, N. Podolska, N. Vasylieva, we divide the terms into the following groups or types: 1) terms expressed in a single word; 2) term in the form of phrases; 3) multicomponent terms.

Given the analysis of the characteristics and trends in the use of Ukrainian legal terminology, it was proposed to classify the subjects of civil law to describe and analyze the terms to denote civil law when translating them into English: terms that denote the status of a person, and which are in Ukrainian legal discourse enshrined in law; terms that denote the status of a person, but are not legally enshrined in the Ukrainian legal discourse.

One of the characteristic features of legal terminology is its prevalence. A variety of social relations are subject to legal regulation. There is practically no sphere of life that is not directly or indirectly affected by law. Thus, we note that the terminology relates to use of regulations and household vocabulary, and the range of manufactured products, and the names of various services, vocabulary of various fields of knowledge.

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев С. С. Теория права. — М.: БЕК, 1994. — 224 с.
2. Алтицева Л. Ю. Аналітична деривація як спосіб творення термінів // Термінологічні читання. Тези, К., 1991. — С. 86–89.
3. Артикуца Н. В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію. Українська термінологія і сучасність: збірник наукових праць. КНЕУ, Київ 2005, с. 35 – 42.
4. Баранник Д. Х. Мова права як окремий функціональний стиль / Д. Х. Баранник // Мовознавство — 2003. — С. 8 – 17.
5. Баранов А. И. Очерк когнитивной теории метафоры / А. И. Баранов // Русская политическая метафора. Материалы к словарю. — М. : Ин-т рус. языка Акад. наук СССР, 1991. — С. 184 – 192.
6. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов. — М.: «Международные отношения», 1975. — 240с.
7. Бархударов Л. С. О поверхностной и глубинной структуре предложения // Вопросы языкознания. — 1973. — №3 — с. 50 – 61.
8. Ботвина Н. В. Ділова українська мова (офіційно – діловий та науковий стилі): Навч. посіб. 3-е вид., доп. та перероб. — К.: «АртЕк», 2001. — 280 с.
9. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Общие положения. — М.: Статут, 1998. — 681с.
10. Бреус Е. В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский. 3-е изд. — М.: Изд-во УРАО, 2002. — 208 с.
11. Будаев Э. В. Становление когнитивной теории метафоры / Э. В. Будаев // Лингвокультурология. — Вып. 1. — Екатеринбург, 2007. — С. 16 – 32.
12. Васенко Л. А. Фахова українська мова: навчальний посібник / Л. А. Васенко, В. В. Дубчинський О. М. Кривець. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 272 с.
13. Вахтанг Г. Г. Грамматические проблемы перевода: конспект лекций и дидактический материал для студентов лингвистических спец. (Черкасск. инж-технологический институт. — Черкассы, 2001).

14. Великий енциклопедичний юридичний словник / Відп. ред. академік НАН України Шемпученко Ю. С. – Київ: Юридична думка, 2007.

15. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Відп. ред. Бусел В. Т. – Ірпінь: ВТФ Перун, 2001.

16. Виноградов В. В. Избранные труды. Лексикология и лексикография. / В. В. Виноградов. – М.: Наука, 1977. – 312 с.

17. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). – Москва, 2001.

18. Власенко С. В. Перевод юридического текста: когнитивные особенности номинации и реалии-профессионализмы в языковой паре английский-русский // Филологические науки в МГИМО. Сборник научных трудов. – М.: МГИМО (У), 2005. – №21. – С. 129–140.

19. Гальперин И. Р. Техника и специфика юридического перевода / И. Р. Гальперин. – М.: Русский язык, 2001. – 236 с.

20. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1958. – 528 с.

21. Гарбовский Н. К. Теория перевода. Учебник // Н. К. Гарбовский. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 2004. – 544 с.

22. Герман И. А. Теоретические основания психолингвистической модели перевода. / И. А. Герман // Семантика и прагматика текста. – Барнаул, 1998. – С. 43 – 77.

23. Голикова Ж. А. Перевод с английского на русский язык. Учебное пособие / Ж. А. Голикова. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 2004. – 544 с.

24. Городенська К. Синтаксична специфіка української наукової мови // Українська термінологія і сучасність: Збірник наук. праць, Вип. IV. – К.: 2001. – 368 с.

25. Гриджук О. Культура мовлення у фаховій підготовці студентів лісотехнічного вуз. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2013. № 1. С. 115–122.

26. Гураль М.И. Функционально-стилевой аспект перевода: Учебник / Гураль М.И., Дашенко О.И., Новоселова А.Г., Сорвилова Т.В., Гермаковская Т.В. – Черновцы: Рута, 2005.

27. Д'яков А. С. Основи термінотворення. / А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько. К.: Видавничий дім «KM Academia», 2000. – 208 с.

28. Давіденко А.Л. До проблеми терміна “ділове українське мовлення” // Мова та її функціонування. – Вісник ЛДУ. – Вип.25, 1996. – С. 38–41.

29. Даниленко В. П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов / В. П. Даниленко // Исследование по русской терминологии. - М.: Наука, 1971. – 423с.

30. Дементьева Т. М. Особенности образования терминологической лексики права Европейского Союза: На материале немецкого языка: диссертация... кандидата филологических наук: 10.02.04. — М., 1999. — 271 с.

31. Завалько Е.Г. Засади вироблення української термінології // Тези Міжнар. наук. конф. – Львів, 1992. – С. 22 – 25.

30. Зорівчак А.Ю. З приводу деяких термінологічних нововведень у сучасній технічній термінології // Матеріали наукової конференції “Семантика мови і тексту”. – Івано-Франківськ, 1993. – С. 59 – 60.

32. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. - Львів: Вища школа. Вид-во при Львівському університеті, 1983.

33. Казакова Т.А. Практические основы перевода. – Серия: Изучаем иностранные языки. – СПб.: "Издательство Союз", 2000. – 320с.

34. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.

35. Карабан В. І. та ін. Переклад англійської юридичної літератури: навчальний посібник / В.І. Карабан, Л.М. Черноватий, Ю.П. Іванко, І.П. Ліпка. – 3-є видання, виправлене і доповнене. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – 656 с.

36. Квитко И. С. Терминоведческие проблемы редактирования / И. С. Квитко, В. М. Лейчик, Г. Г. Кабанцев. – Львів: Вища Школа, 1986. – 150 с.

37. Корнейчук Ю.В. Структурная характеристика синтаксической терминологии в российских грамматиках конца XVIII – первой половины XX века: Монография. — Нижневартовск: Изд-во Нижневарт. гос. ун-та, 2014. — 151 с.

38. Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов / Д. С. Лотте. — М.: Наука, 1982. — 149 с.

39. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии: вопросы теории и методики / Дмитрий Семёнович Лотте // Академия наук СССР, Комитет технической терминологии. — М.: Издательство Академии наук СССР, 1961. — 158 с.

40. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу. Німецька мова / Т. Р. Кияк, А.М. Науменко, О. Ф. Огуй — К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. — 543 с.

41. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям) / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Ф. Огуй — К.: Вид-во КНУ, 2010. — 510 с.

42. Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Н. Ф. Клименко. — К.: Наук. думка, 1984. — 251 с.

43. Ковганюк С.П. Практика перекладу (з досвіду перекладача). — К.: "Дніпро", 1968.

44. Комиссаров В.Н. Слово о переводе / В. Н. Комиссаров. М.: Международные отношения, 1973. — 215 с.

45. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода / В. Н. Комиссаров. — М.: Международные отношения, 1980. — 167 с.

46. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода / В. Н. Комиссаров. — М.: ТОО «Черо», 2000. — 136 с.

47. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Учебное пособие / В.Н. Комиссаров, - М.: ЭТС. — 2002. — 23 с.

48. Комиссаров В.Н. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике: Сб. ст. / Отв. ред. В.Н. Комиссаров. — М., 1978.

49. Коноволова Е. Д. Сопоставительный этимологический и контекстуальный анализ термина и обиходного слова в английском языке / Е. Д. Коноволова //

Автореф. дис. канд. филос. наук. Л., 1964. – 21 с.

50. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. – К., "Вища школа", 1982.

51. Корунец І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Учебник / Под ред. Тереха О.Б. – М., 2001.

52. Кочерган М. П. Слово і контекст: лексична сполучуваність і значення слова / М. П. Кочерган. – Львів: Вища школа, 1980. – 183 с.

53. Латышев Л.К. Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы ее достижения. – М.: Международные отношения, 1981. – 248 с.

54. Латышев Л.К. Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания. – М.: Высшая школа, 1988. – 357 с.

55. Леонтьев Б. Б. Цена интеллекта: Интеллектуальный капитал в российском бизнесе: Оценка, ориентирование, моделирование, защита прав / Б. Б. Леонтьев. – М.: Акционер, 2002. – 196 с.

56. Лилова А. Введение в общую теорию перевода // Анна Лилова. – М., "Высшая школа", 1985.

57. Львовская Э.Д. Теоретические проблемы перевода (на материале испанского языка). – М.: Высшая школа, 1985. – 232 с.

58. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник / А. В. Мамрак. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.

59. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода – М.: Московский лицей, 1996. – 208 с.

60. Мисуню Е.А. Перевод с английского языка на русский язык: практикум: учеб. Пособие / Е. А. Мисуню, И. В. Шаблыгина. – Минск: Аверсан, 2009. – 255 с.

61. Панько Т., Кочан І. Вироблення українських термінологічних стандартів. Вісник Академії наук України. Київ, 1991. № XII. С. 15–22.

62. Панько Т. Від терміна до системи. Львів: Вища школа, 1979. 147 с.

63. Панько Т. Системний статус синонімії у суспільствознавчій термінології східнослов'янських мов. Мовознавство. Київ, 1986. № 4. С. 7–16.

64. Панько Т., Кочан І., Мацюк Г. Українське термінознавство: підручник. Львів: Світ, 1994. 216 с.

65. Петрова Т.І. Про юридичну термінологію як відкриту систему // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції "Проблеми функціонування державної мови в Україні та методика її викладання у навчальних закладах системи МВС", – Львів, 1997. – С. 91 – 97.

66. Петрущенко В. Л. Філософія. Навчальний посібник / В. Л. Петрущенко. - К.: «Магнолія Плюс», 2006. – 503с.

67. Прикладне термінознавство: Навч. посібник / За ред. В. В. Дубчанського та Л. А. Васенко. – Харків: НТУ «ХПП», 2003. – 145 с.

68. Реформатский А. А. Введение в языковедение / А. А. Реформатский; под. ред. В. А. Виноградова. – 5-е изд., испр. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 536 с.

69. Рещер Я.И. Что же такое лексические трансформации? "Тетради переводчика" №17, М.: Международные отношения, 1980, с. 72 – 84.

70. Рибак Т., Рибак Н., Рибак Я. Джерела збагачення національної наукової термінології. Проблеми української науково-технічної термінології: тези 4-ої Міжнародної наукової конференції, Львів, 1996. С. 14–15.

71. Рожанківський Р. Щодо українського стилю фахової мови // Проблеми української термінології. Матеріали 5-ї Міжнародної наукової конференції.– Львів, Львівська політехніка, 1998. – С. 43 – 46.

72. Слобников В. В. Теория перевода / В. В. Слобников, О. В. Петрова. – М.: Просвещение, 2006. – 441с.

73. Ситдигов П. Кореляція та диференціація лінгвістичних понять „термінологія” та „терміносистема”. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. Київ, 2009. Вип. 15. С. 443–440.

74. Скороходько Е. Термін у науковому тексті. Київ. Логос, 2006. 99 с.

75. Слепович В. С. Курс перевода / В. С. Слепович. – Минск: НТООО «Тетра Системс», 2001. – 268 с.

76. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка / А. И. Смирницкий. – М.: Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1956. – 260 с.

77. Суперанская А. В. Общая терминология / А. В. Суперанская. – М.: Наука, 1989. – 245с.

78. Суханов Е.А. Гражданское право: В 2 т. Том 1: Учебник / Отв. ред. проф. Е.А.Суханов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: БЕК, 1998. — 816 с.

79. Сыроваткина Г. К. Способы номинации и типы семантических отношений в английской терминологии (подсистема терминов технологии рыбных продуктов) // Г. К. Сыроваткина // Автореф. дисс. канд. филол. Наук. Минск, 1983. — 22 с.

80. Тараненко О. Антоніми. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. Русанівський (співголова), О. Тараненко (співголова), М. Зяблюк та ін. 2-ге видання, виправлено і доповнено. Київ: Вид-во „Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004 С. 12–23.

81. Тараненко О. Номінація. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. Русанівський (співголова), О. Тараненко (співголова), М. Зяблюк та ін. 2-ге видання, виправлено і доповнено. Київ: Вид-во „Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004 С. 417–419.

82. Українська мова. Енциклопедія / Відп. ред. Русанівський В.М. Київ: Українська енциклопедія, 2000.

83. Українське термінознавство 30-х років і місце у ньому інженера Івана Шелудька // II Міжнародний конгрес МАУ, Львів, 1993. — С. 233–238.

84. Чайка О., Бамбура А. Структура бізнес-номіналів в англійському термінологічному корпусі мови / Оксана Чайка, Алла Бамбура // Мовознавчий вісник (Linguistic Bulletin), Випуск 27, 2019, с. 69-77. <http://ling-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3667>

85. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для ин-тов и фак. иностр. яз. Учебное пособие — М.: Высшая школа, 1983. — 303 с.

86. Федоров В. А. Основы общей теории перевода / А. В. Федоров. — М. : «Филология три», 2001. — 418 с.

87. Харитонов Є. О. Цивільне право України: Підручник / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, О. В. Старцев. — Вид. 2, перероб. і доп. — К. : Істина, 2009. — 816 с.

88. Циткіна Ф. Термінознавство на Україні й аспекти зіставних досліджень. Мовознавство. Київ, 1993. № 2. С. 67–71.

89. Швейцер А. Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты – М.: Наука. 1988. – 215с.

90. Akhmanova O. S. Linguistic terminology / O. S. Akhmanova. M.: Moscow University Press, 1977. – 188 p.

91. Cabré M. T. Theories of terminology. – Their description, prescription and explanation / Maria Teresa Cabré Castells // Terminology. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company. – Terminology, vol. 9:2 (2003). – P. 163-199. URL: <http://www.hf.uib.no/forskarskole/cabre.pdf/> [Отримано 20.02.2012 р.].

92. Chaika O. Ukrainian for Law and Portuguese for Law as ‘Understudied’ Languages for Specific Purposes. In: International Journal of Philology, 2018, Vol. 1 (11), pp. 118 – 121.

93. Chaika O. Monomial Variables in English Audit Terminology, International Journal of Philology, 2019, Vol. 10, no 1, Kyiv, NUBIP, pp. 100-108. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2019.01.100>

94. Chaika O. Binomials in English Audit Terminology. International Journal of Philology, 2019, Vol. 10, no 3, Kyiv, NUBIP, pp. 68-73. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2019.03.068>

95. Chaika, O., Zakatei, Yu. Monomials in English for Law, International Journal of Philology, 2019, Vol. 2 (14), pp. 114 – 121. https://library.udpu.edu.ua/library_files/filologiclniy-zhacopys/2019/2/17.pdf

96. Chaika O. Audit Monomials and Polynomials in Media. Діалог: Медіастудії, № 25, 2019. ISSN 2308-3255. Pp. 191 – 202.

<http://dms.onu.edu.ua/article/viewFile/195597/201700>

97. Chomsky N. New Horizons in the Study of Language and Mind. Cambridge, 2001. – 216 p.

98. Korunets I. V. Theory and Practice of Translation / I. V. Korunets. – Vinnytsia, 2001. – 381 p.

99. Murphy M. Lynne. Semantic Relations and the Lexicon / Lynne M. Murphy. – Cambridge : Cambridge University Press, 2008. – 274 p.

100. Neubert A. Text and translation / Albrecht Neubert. – Leipzig, 1995. – 169 p.

НУБІП України

101. Reader's digest illustrated Encyclopedic Dictionary, Inc, 1987. – 936 p.

102. The Columbia Encyclopaedia. Sixth Edition. Ed. Paul Lagasse. Columbia University Press, 1993. – 3156 p.

103. The New Encyclopaedia Britannica. – 15 Edition, 1993.

НУБІП України

104. Wüster E. Einführung in die Allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexicographie/ Eugen Wu'ster. Mit einem Vorwort von Richard Baum. – 3. Aufl. – Born Romanistische Verlag, 1991. – 239 p.

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

НУБІП України

Переклад // Wikipedia [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Переклад>.

Перекладач // Wikipedia [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Перекладач>.

НУБІП України

Перекладознавство // Wikipedia [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Перекладознавство>.

Словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lingvo.ua>.

Словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thesaurus.com>

НУБІП України

Macmillan Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.macmillandictionary.com>

Nolo's Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nolo.com/dictionary>

http://de.wikipedia.org/wiki/Johann_ChristianHundeshagen

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ПРАЦЬ
СЮТ – Словничок юридичних термінів: Навч. посіб. / Уклад.

В. П. Марчук. — К.: МАУП, 2003. — 128 с.

НУБІП України

БЮСД – Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. — К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2012. — 543 с.

MMN – Macmillan Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<http://www.macmillandictionary.com>

НУБІП України

Nolo – Nolo's Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://www.nolo.com/dictionary>

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ДОДАТОК А

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

№	Назва заходу, місце й дата проведення (за наявності), тема дослідження / публікація, назва видання і деталі
1	83 міжнародна студентська наукова конференція ХНАДУ, 12-16 квітня 2021 р. Доповідь на тему: «Переклад українських мономів зі сфери цивільного права англійською мовою»
2	II Міжнародна міждисциплінарна науково-практична конференція «Мова, бізнес і право, міжкультурна комунікація: виклики сьогодення» (м. Київ, 7-8 травня 2021 р.) Доповідь на тему: «Ukrainian Legal Terms that Denote Civil Relations: Structural Approach»
3	II Міжнародна конференція «Фахові мови й новітні підходи до їх викладання» (м. Київ, 19-20 травня 2021 р.) Доповідь на тему: «English Legal Terms that Denote Civil Relations: Structural Approach»
4	Міжнародні студентські наукові читання до Дня слов'янської писемності, Кривий Ріг, 18 травня 2021 року Доповідь на тему: «Ukrainian Legal Terms for Civil Relations: Translatability Facet»
5	Науково-методичний семінар «Перекладацька практика – шлях до професійного росту майбутнього філолога-перекладача», НУБіП України, м. Київ, 10 червня 2021 р.

	<p>Доновідь на тему: «Трансформації при перекладі цивільно-правових законодавчих актів України англійською мовою»</p>
6	<p>Тези II Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції «Мова, бізнес і право, міжкультурна комунікація: виклики сьогодення» (м. Київ, 7-8 травня 2021 р.)</p> <p>Ukrainian legal terms that denote civil relations: structural approach. <i>Proceedings of II International Interdisciplinary Conference Language, Business and Law, Intercultural Communication: Challenges of Today.</i> Kyiv, Ukraine, pp. 215-217.</p>
7	<p>Тези II Міжнародної конференції «Фахові мови й новітні підходи до їх викладання», м. Київ, 19-20 травня 2021 р.</p> <p>English legal terms: translation issues // <i>Матеріали II Міжнародної онлайн-конференції «Фахові мови й новітні підходи до їх викладання»</i> / За ред. О.І. Чайки, О.С. Поліщука. Київ: Видавництво НУБіП України, 2021. С. 228-229.</p>
8	<p>Публікації у закордонних (міжнародних) виданнях</p> <p>Vasytsov, S. (2021). English legal terms: translation issues. <i>Languages for Specific Purposes and Ways of Instruction and Acquisition: Innovative Approach.</i> Vandana Publications, India, pp.30-306.</p>
9	<p>Публікації у закордонних (міжнародних) виданнях</p> <p>Vasytsov S. (2021) Ukrainian legal terms that denote civil relations: structural approach. <i>Language, Business and Law, Intercultural Communication: Challenges of Today.</i> ABC Books. India, pp. 482-485.</p>

НУБІП України
ДОДАТОК Б

ПУБЛІКАЦІЯ ЯК АПРОБАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України